

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра фінансів

ДИПЛОМНА РОБОТА

ОР - бакалавр

на тему: **«Особливості сучасного стану та розвитку банків державного сектора»**

Виконала: студентка 4 курсу, групи ФБС-41 спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Дейпук Христина Романівна

(прізвище та ініціали)

Керівник З. М. Криховецька к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент Т. М. Гнатюк к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування

(прізвище та ініціали, місце роботи, посада)

Івано-Франківськ - 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА.....	6
1.1. Економічна суть і види банків державного сектора.....	6
1.2. Роль державних банків у розвитку банківської системи та економіки держави.....	12
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ НА ПРИКЛАДІ АТ «ОЩАДБАНК».....	21
2.1. Особливості формування ресурсів АТ «Ощадбанк».....	21
2.2. Аналіз динаміки, структури та якості активних операцій АТ «Ощадбанк».....	30
2.3. Аналіз показників ефективності діяльності.....	35
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ БАНКІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРА.....	43
3.1. Аналіз функціонування державних банків в умовах воєнного стану в Україні	43
3.2. Підвищення ролі державних банків у забезпеченні відновлення економіки.....	54
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах динамічних економічних змін та глобальних викликів, дослідження особливостей стану та розвитку банків державного сектора набуває особливої актуальності. Державні банки відіграють ключову роль у фінансовій системі будь-якої країни, забезпечуючи стабільність та надійність банківського сектору. В Україні ці установи займають значну частку ринку та виконують важливі функції, пов'язані з фінансуванням державних програм, підтримкою соціально-економічного розвитку та стабілізацією економіки в кризові періоди.

Аналіз сучасного стану банків державного сектора в Україні дозволяє виявити їхні сильні та слабкі сторони, визначити основні тенденції розвитку та оцінити вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на їхню діяльність. Важливість такого аналізу зумовлена необхідністю підвищення ефективності управління державними банками, забезпечення їхньої конкурентоспроможності та стійкості у мінливому економічному середовищі. У зв'язку з цим, дослідження особливостей сучасного стану та розвитку банків державного сектора є надзвичайно важливим для формування стратегії їхнього подальшого розвитку та вдосконалення фінансової системи країни в цілому.

Незважаючи на значну кількість досліджень у цій галузі, фінансовий стан державних банків та перспективи їхнього розвитку потребують подальшого аналізу та детального вивчення. Це пов'язано з тим, що поточні та майбутні виклики, з якими стикаються державні банки, вимагають комплексного підходу до оцінки їхньої стійкості та ефективності. Перспективи розвитку державних банків вимагають не лише уважного аналізу існуючого стану, але й розробки новаторських стратегій та інноваційних рішень, які враховують глобальні ринкові зміни, розвиток цифрових технологій та зростаючі потреби клієнтів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дипломна робота виконана в рамках тематики науково-дослідних робіт кафедри фінансів Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника.

Метою дипломної роботи є дослідження фінансово стану державних банків та АТ «Ощадбанк» зокрема, а також визначення можливостей для розвитку банків державного сектору на основі зібраної інформації та проведення аналізу.

Виходячи з поставленої мети виникає потреба у вирішення наступних завдань:

- розглянути економічну суть та роль державних банків у розвитку банківської системи та економіки держави;
- проаналізувати сучасний фінансовий стан діяльності АТ «Ощадбанк»;
- здійснити аналіз функціонування державних банків в умовах воєнного стану в Україні;
- визначити проблеми та надати можливі варіанти для розвитку державного банківського сектору.

Об'єктом дослідження є діяльність державного банківського сектору України та АТ «Ощадбанк» зокрема.

Предметом дослідження є поточний фінансовий стан державних банків України та АТ «Ощадбанк» в умовах війни та перспективи їх подальшого розвитку.

Методи дослідження. У дипломній роботі використовувалися такі загальнонаукові прийоми та методи, як групування, порівняння, узагальнення показників – для дослідження тенденцій і закономірностей; методи дедукції, індукції, узагальнення теоретичних аспектів; ; статистичний і графічний метод – для наочного відображення даних; абстрактно-логічний метод при формуванні напрямів розвитку державних банків. Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених стосовно банківської справи, законодавчі й нормативні акти України, які регулюють діяльність банків, дані НБУ та Ощадбанку.

Апробація результатів роботи. Результати дипломної роботи доповідались на Всеукраїнській науково-практичній конференції кафедри фінансів Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника

(Івано-Франківськ, 2024). Оpubліковані тези доповіді *Дейпук Х.Р., Криховецька З.М.* Державні банки та їх роль у банківській системі // Сучасні виклики та тенденції розвитку фінансової системи: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Івано-Франківськ, 23 квітня 2024 року) / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2024. С.204-208

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел, розміщена на 72 сторінках, містить 14 таблиць, 16 рисунків. Список використаних джерел складає 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА

1.1. Економічна суть і види банків державного сектора

Діяльність державних банків в Україні регулюється Законом України "Про банки та банківську діяльність" [1], відповідно до якого державними є банки статутний капітал яких на 100% належать державі.

Державний банк є банківською установою, яка проводить свою діяльність не з метою отримання прибутку, а виконання функцій покладених на нього, як на фінансового агента уряду у здійсненні соціально-економічного розвитку, в якому статутний капітал повністю належить органам державної влади, і підпорядковується їм в управлінні банком.

Державні банки в банківській системі є надзвичайно важливими установами, що відіграють ключову роль у стабілізації та розвитку національної економіки. Вони виконують функції, які не є характерними для комерційного сектору, або такі, що можуть бути комерційно не вигідними для інших фінансових установ, проте мають велике значення для національного економічного прогресу.

Основними функціями державних банків є ощадна діяльність, спрямована на задоволення потреб населення у фінансових послугах; розрахункова та соціальна підтримка для стратегічних підприємств, незалежно від форми власності, а також для органів влади і місцевого самоврядування, включаючи здійснення соціальних виплат та пенсій; підтримка експорту та імпорту, що є важливим для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності країни; і, нарешті, фінансування малого і середнього бізнесу, що є ключовим для стимулювання підприємницької активності та розвитку економіки в цілому.

Ці функції демонструють важливість та місце державних банків у фінансовій системі країни, оскільки вони сприяють покращенню життєвого рівня населення, забезпечують стабільність в суспільстві, підтримують конкурентоспроможність підприємств та сприяють загальному економічному зростанню.

Крім державних банків, господарську діяльність здійснюють також банки з державною участю. Тобто банки, активи яких прямо чи опосередковано контролюються органами державної влади чи державними підприємствами. Капітал, до якого держава робить внески прямо чи опосередковано, постійно чи тимчасово, різними частинами та відповідно для різних цілей. На практиці участь держави складає понад 75%, тому, можна помітити і також це є думка ряду науковців, що великої різниці між державним банком і банком з державною участю немає (рис.1.1).

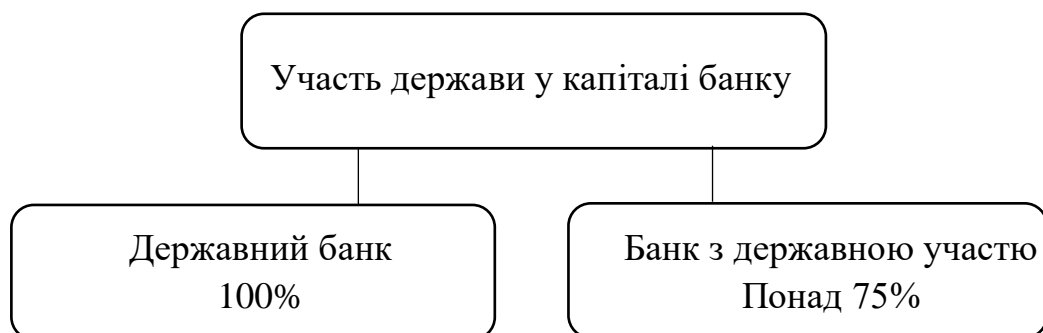

Рис. 1.1. Співвідношення участі держави у капіталі банків

Банківський сектор України, що почав формуватися з моменту набуття країною незалежності у 1991 році, відобразив складні та динамічні трансформації економіки країни. На початку свого розвитку, український банківський сектор мав обмежену кількість установ, переважно державного походження, серед яких виділялися "Ощадбанк" та "Укресімбанк". На той час, вплив держави у цьому секторі був невеликим, але ця динаміка змінилася з приходом фінансової кризи 2008-2009 років.

Під час фінансової кризи вказаного періоду, фінансовий стан багатьох банків, включаючи державні, значно погіршився. Це змусило уряд здійснити додаткові заходи для стабілізації фінансової ситуації. Збільшення статутних капіталів "Ощадбанку" та "Укрексімбанку" стало одним із ключових заходів, що відбувся в цей період. Ці кроки виокремили роль держави як ключового учасника у банківській системі та свідчать про її значущість у забезпеченні стабільності та ефективності фінансового сектору.

З кінця 2009 року в Україні спостерігалось поступове зростання активів як державних, так і приватних банків, що свідчило про відновлення економічної стабільності після фінансової кризи 2008-2009 років. Зокрема, з 2011 по 2012 роки питома вага державних банків у загальних активах банківської системи зросла на 8%. Цей ріст обумовлений створенням у 2012 році ще одного державного банку, ПАТ "Державний земельний банк", призначеного для підтримки стратегічно важливого аграрного сектора. Зазначений банк був на 100% у державній власності.

Однак, у 2016 році ПАТ "Державний земельний банк" був визнаний неплатоспроможним, що відобразилося на його діяльності та вплинуло на фінансову стабільність системи в цілому. Цей приклад підкреслює важливість ефективного управління банківськими ресурсами та необхідність посилення нагляду та регуляції у секторі, щоб уникнути подібних негативних наслідків.

На початку 2014 року Україна стикнулася з політичною кризою, яка відобразилася на фінансовій системі країни та призвела до виведення з ринку неплатоспроможних банків. Цей період характеризувався значними викликами та турбулентністю у фінансовому секторі. У цей період динаміка зростання активів державних банків виявилася швидшою, ніж у загальній банківській системі. На кінець 2015 року питома вага активів державних банків сягнула 24%. На рис. 2 показано динаміку частки державних банків на банківському ринку України.

Висновки уряду щодо необхідності підтримки банків для забезпечення стабільності внутрішньої ситуації виявилися життєво важливими для

фінансової системи. У цьому контексті було прийнято стратегічне рішення щодо участі держави в капіталізації трьох банків: АБ «УкргазБанк», ПАТ «Родовід Банк» та АКБ «Київ». Ці банки виконали встановлені законом норми та стандарти щодо участі держави в процесі рекапіталізації банківських установ. Спочатку на це були виділені значні бюджетні ресурси – 9,4 млрд грн. Однак згодом його було докапіталізовано на 15,8 млрд грн. У підсумку в 2009 році загальна сума бюджетних коштів, вкладених державою в статутні капітали цих трьох банків, склала понад 25 мільярдів гривень.

Підтримка державою банків, які були відзначені вище, в банківській системі України породила нову групу банків, яку можна назвати "квазідержавними банками" - банками з істотною часткою держави у капіталі. До цієї групи відносилися ПАТ "АКБ "Київ", ПАТ "Родовід Банк" та ОАТ АБ "Укргазбанк", частка участі держави в яких становила від 92,99% до 99,99%.

Надання фінансової підтримки банкам передбачалося з метою стабілізації кризових явищ у вітчизняному фінансовому секторі. Передбачалося, що після стабілізації ситуації вкладені кошти будуть повернуті до держави через продаж пакету акцій, власність якого належала державі. Однак, фінансовий стан у цих банках не стабілізувався, що призвело до того, що банки не змогли отримати прибутки, і ринкова вартість їхніх акцій залишилась досить низькою.

На сьогодні з вищезазначених банків функціонує тільки АТ АБ «Укргазбанк»

В українській банківській системі до групи державних банків, крім квазідержавних, входив ПАТ «Український банк реконструкції та розвитку», 99,99% капіталу якого належало Державному інноваційному фінансово-кредитній установі. Але і цей банк не виконав покладену на нього місію, державні кошти використовувалися не за призначенням, а 80% проектів, які фінансував банк, були визнані неінноваційними. Проте країні вдалося повернути інвестиції, продавши банк китайській інноваційній компанії Bohai Commodity Exchange 8 червня 2017 року.

Націоналізація «Приватбанку» наприкінці 2016 року мала значний вплив на фінансову систему України та розподіл ринкових активів. За результатами цієї дії, питома вага активів державних банків на ринку підвищилася майже до 50%.

У травні 2023 року ВРУ ухвалила закон про націоналізацію банків в разі санкцій проти їхніх власників. НБУ вирішив вивести "Сенс Банк" з ринку - задля "мінімізації репутаційних ризиків", пов'язаних з власниками установи. Ключовими учасниками в структурі власності банку були підсанкційні в різних юрисдикціях громадяни РФ та Ізраїлю. Тому 22 липня уклали договір, за яким "Сенс Банк" (колишній "Альфа-банк Україна") російських олігархів перейшов у власній держави. Банк офіційно став державним. Міністерство фінансів України та ФГВФО викупили 100 % акцій банку за одну гривню [2].

Кредитування відіграє ключову роль у діяльності будь-якого банку, незалежно від його власності. Однак, для державних банків, ця функція набуває особливого значення, оскільки вони відповідають за кредитування стратегічно важливих проектів та галузей, сприяючи розвитку економіки України.

Важливо відзначити, що кредитування, яке здійснює державний банк, повинно бути спрямоване на підтримку та розвиток економічних галузей, які мають стратегічне значення для країни.

Сучасні державні банки в Україні, через неефективну кредитну політику, стали одними з найбільш збиткових у банківській системі країни. Після приєднання Приватбанку до складу державних у 2016 році, їх питома вага збільшилась на 50,9%. Націоналізація Приватбанку обійшлася державі у 7% ВВП, або 38,5 млрд гривень, що дозволило банку залишитися на ринку під час виявлення невідповідностей нормативам його діяльності.

Незважаючи на ці заходи, збиток, що зазнали державні банки, зменшився несуттєво, а 82,7% загальних збитків банківської системи припадають на державні банки. Це свідчить про серйозні проблеми в їх функціонуванні та управлінні. Недоцільна кредитна політика та неефективне використання ресурсів стали причиною великих фінансових втрат.

Сьогодні в Україні існує 5 державних банків – АТ КБ «Приватбанк», АБ «Укргазбанк», АТ «Укрексімбанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Сенс Банк». Станом на лютий 2024 року в Україні нараховується 63 банки. Тобто за кількістю частка державних банків складає майже 8%, але за величиною присутності в активах становить 53,2%. Іншими словами, у розвитку економіки державні банки відіграють важливу роль, таким чином, потрібно докладно проаналізувати їхній вплив на такі процеси, як забезпечення фінансової стабільності, кредитування та інвестування.

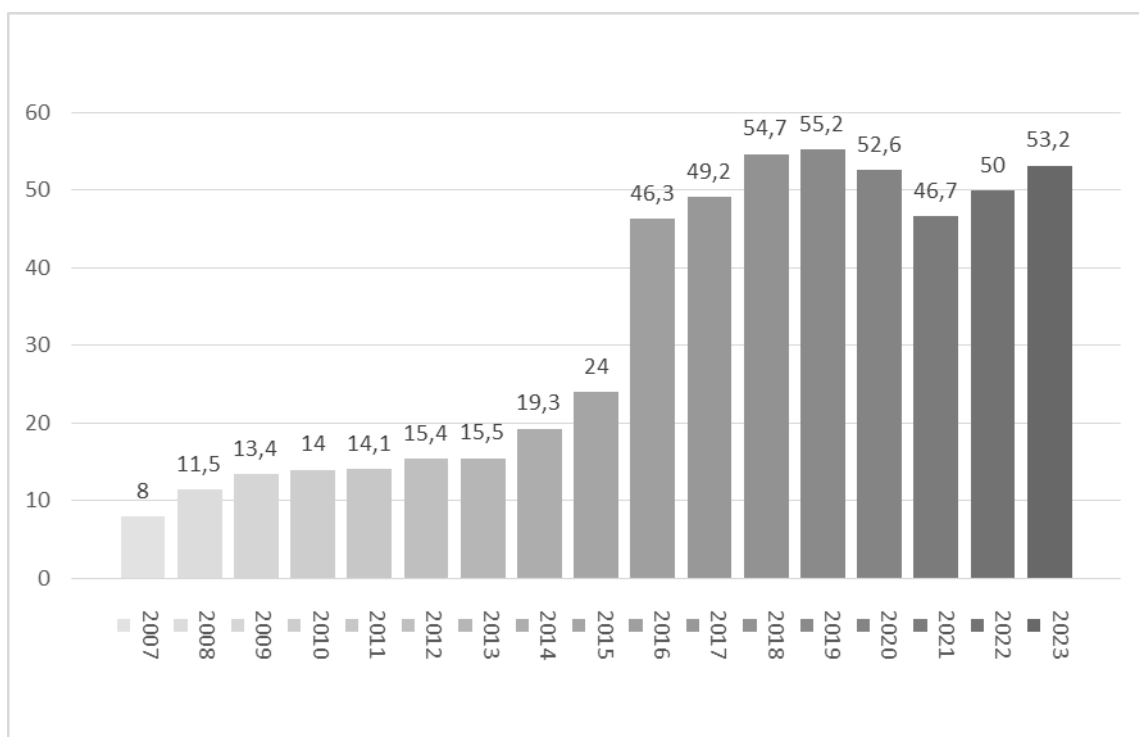

Рис. 1. 2. Динаміка частки державних банків у загальних активах банківського ринку України

Джерело: складено на основі [3]

Економічна сутність і види банків державного сектора є ключовими елементами фінансової системи кожної країни. Державні банки виступають важливим інструментом для забезпечення фінансової стабільності, підтримки економічного розвитку та здійснення соціально-економічної політики держави.

Економічна сутність державних банків полягає в їхньому функціонуванні як інструментів державного втручання у фінансову систему з метою регулювання грошового обігу, кредитування стратегічних галузей економіки та забезпечення доступу до фінансових послуг для всіх верств населення.

Державні банки грають ключову роль у створенні умов для стійкого економічного зростання, особливо в умовах фінансових криз та нестабільності.

Узагальнюючи, державні банки є важливим елементом фінансової системи, який має великий потенціал для сприяння сталому економічному розвитку та соціальній справедливості. Вони відображають роль держави у регулюванні фінансового сектора та забезпеченні інклюзивного розвитку економіки.

1.2. Роль державних банків у розвитку банківської системи та економіки держави

Світова фінансова криза спонукала до переосмислення становлення учасників ринку та міжнародних організацій до участі в капіталі комерційних банків держави. У контексті тривалого економічного спаду, пандемії, енергетичної кризи, кліматичних проблем та повномасштабного вторгнення росії на територію України в Європі зростає консенсус на рахунок того, що державні банки є установами, які можуть сприяти вирішенню термінових проблем суспільства.

Протягом тривалого часу в Україні проблема державних банків зводилася до необхідності їх приватизації. Однак перед обличчям повномасштабної війни, у фінансовому секторі проявилися нові проблеми. Серед них важливою є необхідність забезпечення національної фінансової стабільності, підтримки функціонування банківської системи, накопичення та перерозподілу фінансових ресурсів для післявоєнного економічного відновлення.

Для вирішення цих проблем, український уряд може залучити наявні в його розпорядженні потужні державні банки. Сучасна світова практика та міжнародні тенденції у фінансах, програмні документи міжнародних фінансових організацій (МФО) наразі підтверджують таку перспективу.

Вже протягом довгого часу питання участі держави на банківському ринку є предметом активних дискусій. Протягом різного часу багато зарубіжних вчених займалися цим питанням, зокрема А. Льюїс, Р. Вишній, О. Гершенкрон, В. Паніцца, Дж. Корнаї, А. Мікко, А.Шляйфер, Дж. Стігліц та інші [4-9]. Потім В. Маршаллом, Г. Куретасом, Г. Туре та Т. Мароїз були розглянуті стратегічні напрями діяльності державних банків [10-13]. В Україні це питання досліджували А. А. Гриценко, С. О. Корабліна, В. В. Огородник [14-16] та інші учені. В умовах повномасштабної війни актуальний аналіз цього питання провели науковці Академії фінансового управління - А. О. Дробязко, Г. П. Бортніков [17-21] та ін.. Водночас на сучасному етапі створення завершеної концепції використання державних банків в інтересах підтримки розвитку економіки потребує поглибленого аналізу різноманітних поглядів на їхнє призначення в історичному контексті.

Еволюцію поглядів на роль державних банків можна охарактеризувати наступним чином. А. Льюїс [4], О. Гершенкорн [5] у 1950-1960 роках припускали, що держава повинна відігравати важливу роль у банківському секторі. Згідно з цими поглядами, уряди багатьох країн активно включались у відбудову економіки після Другої світової війни, і важливу роль у цьому процесі відігравали державні банки. У 1970-х роках уряди володіли приблизно 40% банківських активів у розвинених країнах і 65% активів у країнах, що розвиваються.

Проте у 80-х роках погляди на роль держави в економіці докорінно змінилися. Приватизація стала центром неоліберальної економічної політики, вираженої у формі Вашингтонського консенсусу. У результаті з 1987 по 2003 рік було приватизовано понад 250 банків на суму 143 мільярди доларів. Присутність держави у фінансовій системі через пряме володіння банками

почала швидко скорочуватись з 1980-х років. До початку 90-х державна власність у банках скоротилася приблизно до 25% у розвинених країнах і менше 50% у країнах, що розвиваються.

Приватизація тривала з 1990-х до початку 2000-х років. Проте навіть у середині 2000-х років держава зберегла значну присутність у банківському секторі. Якраз перед світовою фінансовою кризою 2008 року уряди контролювали 18% банківських активів у розвинених країнах і 30% в тих що розвиваються.

Тому, підходи до ролі державних банків в економіці можна поділити на ортодоксальний та функціональний (рис. 1.3)

Рис. 1. 3. Теоретичні підходи до ролі державних банків

Світова фінансова криза 2008 року пожвавила інтерес до державної власності на банки. Пізніше почала поширюватися теорія про те, що державні банки не обов'язково є «хорошими» чи «поганими» самі по собі. Це ті самі динамічні інститути, які можуть розвиватися в конкурентних умовах і сприяти вирішенню найактуальніших проблем суспільства.

Поширену в наукових дослідженнях дискусію щодо державного втручання в банківський сектор можна умовно поділити на чотири групи:

- 1) Підтримка стабільності банківської системи.
- 2) Зменшити «недосконалість ринку», спричинену дорогою та асиметричною інформацією.
- 3) Необхідність фінансування соціально важливих (але фінансово збиткових) проєктів.

4) Сприяти фінансовому розвитку та забезпечити доступ до банківських послуг жителям слаборозвинутих територій.

Першою постає група аргументів, які зв'язані зі стабільністю, базується на розумінні того, що банки за своєю суттю є слабкими установами, пасиви яких складаються з депозитів до запитання та більш неліквідних активів (кредитів). Така ситуація може призвести до панічної втечі вкладників і масового банкрутства банків. Необхідність втручання держави також зумовлена тим, що власники і керівники банків, як правило, займаються більш ризикованою інвестиційною діяльністю, ніж вкладники, через вищі показники левериджу. Проте існують прогалини в банківському нагляді щодо деяких дрібних вкладників, які можуть володіти значною частиною боргу, але мають дуже обмежені стимули та можливості контролювати діяльність банку.

Друге пояснення, пов'язане з пом'якшенням недосконалості ринку, підкреслює той факт, що фінансові ринки загалом і банки зокрема є інформаційно-інтенсивною діяльністю. Тому певні комбінації характеристик інформаційних продуктів призводять до недосконалої конкуренції на банківському ринку. Крім того, інформаційна асиметрія може спричинити кредитну кризу. Ми стикаємося з ситуацією, коли «хороші» проекти недофінансовуються (або взагалі фінансуються взагалі) через відсутність перевірених даних.

Третя група причин, пов'язаних із соціальною важливістю конкретного проекту, корелюється з тим фактом, що приватні фінансові установи можуть мати обмежені стимули для фінансування проектів із соціальним впливом. Цей план виправдав би пряму державну участь для компенсації недосконалості ринку, що ігнорує соціально важливі проекти. Крім того, приватні банки мають обмежені стимули кредитувати під час рецесії та низьких процентних ставок, і вони не усвідомлюють, що збільшення кредитування може вивести економіку з рецесії, підриваючи ефективність монетарної політики стимулювання. Ситуація в Україні в умовах воєнного стану є типовим прикладом.

Останньою причиною на користь втручання держави в банківський сектор є те, що приватним банкам може бути не вигідно відкривати філії у віддалених районах [22]. Подібним чином, присутність державних банків заохочується для забезпечення конкуренції в банківському секторі, який інакше б мав би тенденцію до монополії.

Той факт, що прибутковість державних банків нижча ніж у приватних банків, а проблемних кредиторів більше, не обов'язково означає, що ними погано керують. Державні банки з соціальною місією не прагнуть максимізувати прибуток і можуть працювати ефективно, навіть якщо вони зазнають і мають великі обсяги непрацюючих кредитів. Проте, якщо порівняти прибутковість державних і приватних банків можливо визначити, чи існують альтернативні витрати, пов'язанні з наявністю державних банків.

Останнім часом під впливом різноманітних економічних, соціальних і регулятивних факторів у світі зросла кількість державних банків, що неминуче призвело до дискусії щодо їх ролі в економіці та ефективності їхньої діяльності (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Зміна частки державних банків у загальній кількості відділень банків, %

Регіон	2000	2010	2020
Східна Європа	39	31	26
Південне і Східне Середземномор'я	38	39	41
Центральна Європа і Балтія	8	7	11
Південно-Східна Європа	7	8	14
Центральна Азія	34	33	42

Джерело: складено на основі [23]

Таблиця чітко показує, що державні банки, як правило, тримають більше активів, ніж приватні банки, мають вищі показники непрацюючих кредитів у розвинених країнах і нижчу прибутковість, особливо в країнах, що розвиваються. У цьому контексті слід зазначити, що банки з державною

участю переважно спрямовані на виконання двох груп завдань. Перша група відноситься до комерційної категорії і орієнтована на максимізацію прибутку, збільшення вартості банку та завоювання ринку. А друга група завдань споріднена з особливим соціальним статусом державних банків та їх системною роллю в економіці. Основними цільовими функціями в останній групі є:

- 1) Подолання кризи та послаблення її наслідків.
- 2) Фінансова підтримка реалізації національних пріоритетів та структурних реформ.
- 3) Сприяти розвитку фінансових ринків.

Системне значення банків з участю держави в економіці визначається насамперед обсягом їх повноважень та особливими умовами діяльності, встановленими державними установами, які є основними акціонерами банків. У цьому контексті конкретні функції згаданих банків потребують уточнення. Зокрема, активна інтеграція з недержавними пенсійними фондами, страховими та інвестиційними компаніями формує нову тенденцію розвитку ринку фінансових послуг із впровадженням у практику банківського обслуговування видів комплексних продуктів, що є стимулом для розвитку суміжних фрагментів фінансових ринків.

У контексті функціонування державних банків важливо визнати їх провідну роль як кредиторів у різних сегментах кредитування, які сприяють прискореному розвитку галузей економіки, що можуть стати ключовими драйверами економічного зростання. Зокрема, іпотечне кредитування та кредитування споживання продукції стратегічних галузей економіки, від товарів широкого вжитку до машинобудування та авіаційної промисловості, мають великий потенціал для стимулювання економічного зростання.

Відмінною особливістю державних банків є здійснення стандартизованих кредитних програм в цих сферах, орієнтованих на масовий попит з боку позичальників. Це надає можливість досягнення ефекту економії масштабу, що

сприяє оптимізації процесів кредитування та забезпечує ефективне використання ресурсів.

Питання державної участі в банківському секторі відкриває широке поле для дискусій і аналізу. З одного боку, діяльність державних банків може мати ряд позитивних аспектів, таких як забезпечення доступу до фінансових послуг у віддалених регіонах, підтримка малого та середнього бізнесу, а також фінансування стратегічних галузей економіки.

Проте, слід визнати, що система державної участі може створювати перешкоди для чесної конкуренції, оскільки надає преференції обмеженому колу банків. Це, в свою чергу, може призвести до зниження якості банківського обслуговування, адаптації до потреб ринку, а також зниження інноваційного розвитку у секторі.

Важливою проблемою є також можливість втручання держави в фінансові процеси на ринку, що може порушувати принципи конкурентоспроможності та ефективності. При цьому, недостатнє регулювання та контроль за діяльністю державних банків може призвести до недбалого використання ресурсів та низької ефективності.

Отже, банки за участю держави на певному етапі економічного розвитку є необхідним інструментом для забезпечення досягнення макроекономічних цілей щодо стабільності фінансового ринку, конкурентоспроможності на міжнародному ринку, створення механізму пільгового фінансування економічних секторів.

Головні складові частини та характеристики діяльності державних банків показано в таблиці 1.2.

Світовий досвід підтверджує важливість ролі державних банків у розвитку національної економіки, особливо в умовах глобальних викликів. Для країн, що розвиваються, участь держави у капіталі банківських установ має стратегічне значення, оскільки це дозволяє ефективно контролювати їхню діяльність та забезпечувати доступ до капітальних ресурсів.

Таблиця 1. 2

Ключові компоненти та характеристики діяльності державних банків

Функціональне призначення	Операційна стратегія
1.Спрямування фінансових ресурсів на регіони, сектор чи клієнтів, які мають найбільшу потребу та найвищий рівень віддачі	1.Поєднання оптимального співвідношення державного та приватного фінансування
2.Відповідальність за дотриманням соціальних та екологічних стандартів	2.Ретельний вибір напрямів та форм інвестування
3.Орієнтація на довгострокову перспективу та антициклічне фінансування	3. Формування внутрішньої системи оцінювання та моніторингу здійснюваної політики та інвестиційних рішень із застосуванням процедур дью діліджанс
4.Підтримка стратегії розвитку національної економіки	
Фінансова стабільність	Якісне управління
1. Забезпечення пріоритетності результатів розвитку над прибутковістю	1. Політика прозорості (автоматичне розкриття інформації, доступ до інформації)
2. Забезпечення реінвестицій будь-яких прибутків	2. Забезпечення доступу груп громадянського суспільства до процесів прийняття рішень
3. Обґрунтованість операцій, здійснюваних за рахунок державних коштів	3. Ізоляція від неправомірного політичного тиску уряду
4. Максимальне заохочення персоналу на досягнення загального блага.	4. Формування потужної системи підзвітності (незалежні оцінки, механізми подання скарг тощо)

Джерело: складено на основі [24]

Зростання частки держави в банківській системі України є відображенням світових тенденцій. У ситуації повномасштабної війни це стає додатковою необхідністю для забезпечення фінансової стабільності, фінансування державних витрат та підтримки економіки через цільове кредитування.

У контексті невизначеності термінів воєнного стану і складностей післявоєнного відновлення, державі слід відтермінувати приватизацію державних банків і використовувати функціонал державних банків для

підтримки фінансової стабільності, програм повоєнного відновлення економіки залученням міжнародної фінансової допомоги.

Ураховуючи ці аспекти, важливо забезпечити ефективне управління державними банками, а також співпрацю з міжнародними партнерами для забезпечення стійкого розвитку економіки та збереження фінансової стабільності в період воєнного та післявоєнного відновлення.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ НА ПРИКЛАДІ АТ «ОЩАДБАНК»

2.1. Особливості формування ресурсів АТ «Ощадбанк»

Формування ресурсів банку відображається в пасивних операціях банку, які включають формування власного капіталу та зобов'язань. Власний капітал - грошові кошти, які внесли акціонери, а також кошти утворені в процесі діяльності банку для забезпечення фінансової стійкості, економічної самостійності, а зобов'язання включають депозити – строкові та до запитання; залишки на поточних рахунках клієнтів; залишки на коррахунках банків; міжбанківські кредити, в тому числі й отримані від НБУ і т.д.

Проведемо аналіз ресурсної бази АТ «Ощадбанк» за останні три роки. Для цього розглянемо динаміку пасивів банку та його основних складових : власного капіталу та зобов'язань. Проаналізуємо місце Ощадбанку в банківській системі України за показниками формування ресурсної бази (рис. 2.1).

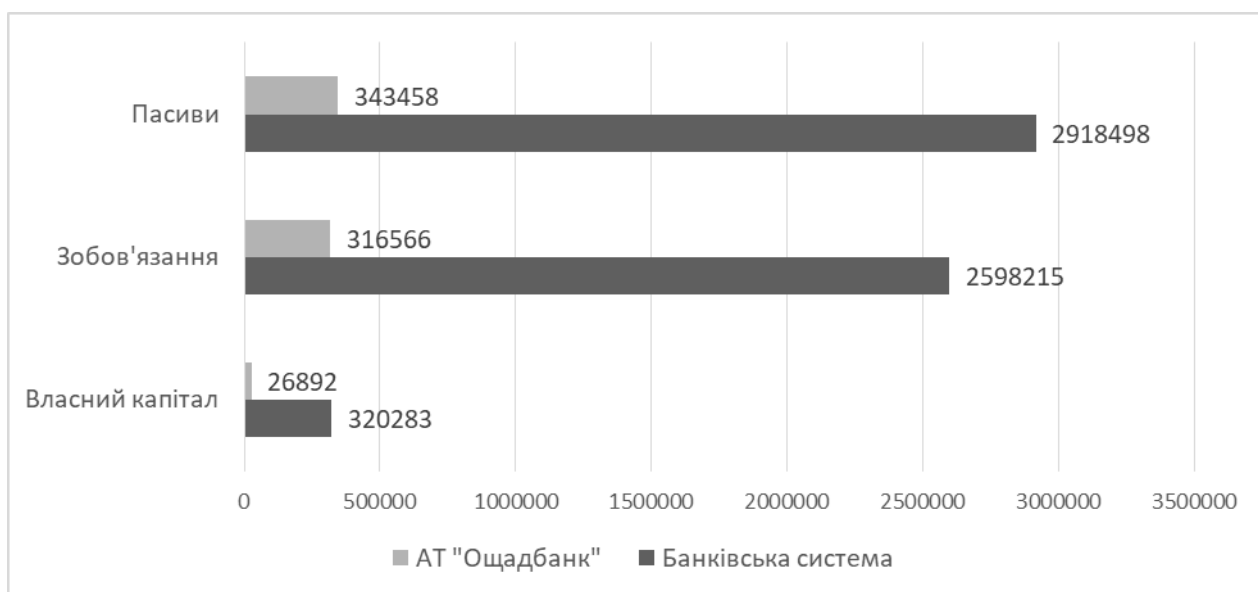

Рис. 2.1. Місце АТ «Ощадбанк» в банківській системі України за показниками формування ресурсної бази станом на 01.01.2024, млн. грн..

Аналізуючи дані показники, можна побачити що власний капітал Ощадбанку займає 8,4% загального капіталу банківської системи і становить 26892 мільйони гривень. Зобов'язання становлять 316566 млн. грн., або 12.2% зобов'язань банківської системи України. У загальних пасивах банківської системи, частка пасивів Ощадбанку займає 11,8% і становить 343458 млн. грн., що визначає його значне місце у банківській системі.

Проведемо аналіз динаміки власного капіталу Ощадбанку за 2020-2022 роки (табл. 2.1)

Таблиця 2.1

Динаміка власного капіталу АТ «Ощадбанк», млн. грн.

Власний капітал			Відхилення			
			Абсолютне, млн. грн.		Темп приросту, %	
2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
21986	21924	22214	-62	290	-0,28	1,32

Виходячи з наведених даних, можна побачити, що порівняно з даними на кінець 2020 року власний капітал банку станом на кінець 2021 року зменшився на 62 мільйони гривень, або на 0,28% , що мало негативний вплив на діяльність банку, оскільки власний капітал потрібен для забезпечення ефективного функціонування банку та погашення можливих збитків. Але вже станом на кінець 2022 року бачимо що порівняно з даними на кінець 2021 року, власний капітал зріс на 1,32%, що становить 290 млн. грн., таке зростання є позитивним для банку. За 2023 рік власний капітал банку показав дуже стрімке збільшення в порівнянні з минулим роком на 6544 млн. грн., або на 29,5%.

Структуру власного капіталу АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки представимо у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка складових власного капіталу АТ «Ощадбанк», млн. грн.

Показники	2020	2021	2022	Темп приросту,%	
				2021/2020	2022/2021
Статутний капітал	49472,8	49472,8	49472,8	0,00	0,00
Резервні та інші фонди банку	269,9	421,5	474,3	56,17	12,53
Резерви переоцінки	3230,5	2936,3	2900,4	-9,11	-1,22
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-31038,1	-30960,8	-30633,3	-0,25	-1,06
Власний капітал всього	21986	21924	22214	-0,28	1,32

Аналізуючи представлені показники, можна побачити що в структурі власного капіталу найбільшу частку займає статутний капітал, його величина була незмінною протягом всього аналізованого періоду і становила 49 473 млн. грн.. Протягом 2020-2021 років, помітне значне збільшення резервних та інших фондів банку, які в порівнянні з минулим періодом за 2021 рік зросли на 56,17%, або на 156,1 млн. грн., що є позитивним явищем, оскільки банк зобов'язаний формувати резервний фонд на покриття непередбачених збитків по всіх статтях активів та позабалансових зобов'язаннях. На кінець 2022 року в порівнянні з 2021 роком він зріс на 12,53%. Резерви переоцінки за 2021 рік зменшились на 294,2 млн. грн., що в відсотках становить -9,11%, а з кінця 2021 р. до кінця 2022 р. зберігалась тенденція до зменшення, але вже дещо менша - 1,22%. Непокритий збиток в період з 2020 року по 2021 рік зменшився на 77,3

млн. грн., або на 0,25%, що є позитивним явищем, оскільки він є сумою збитку, отриманою внаслідок діяльності банку, і на яку зменшується його капітал. На кінець 2022 року непокритий збиток зменшився ще на 327,5 мільйонів гривень, а у відсотковому співвідношенні становить -1,06%. За 2023 рік непокритий збиток Ощадбанку зменшився на 20% Проте сама наявність значних збитків є негативним явищем для банку.

Для наочного представлення відобразимо це у вигляді діаграми (рис.2.2)

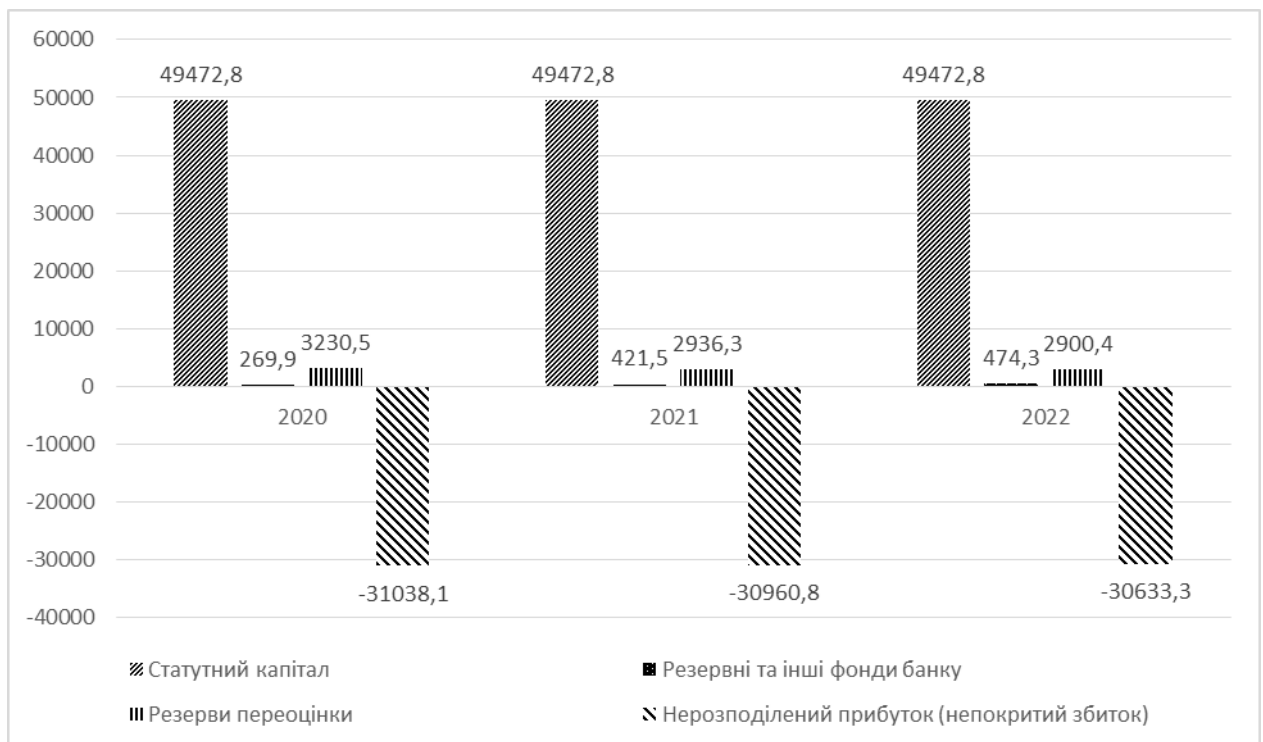

Рис. 2.2. Динаміка компонентів власного капіталу за 2020-2022 рр., млн. грн.

Далі проаналізуємо нормативи капіталу на кінець кожного періоду за 2020-2023 рр. (табл. 2.3). Дотримання економічних нормативів в Україні гарантує стабільність банків та своєчасне виконання ними зобов'язань перед вкладниками. Вони також запобігають неправильному розподілу ресурсів і втраті капіталу через ризики, що притаманні банківській діяльності. Ці нормативи є ключовим елементом пруденційного регулювання банків в Україні. У них використовуються принципи "Базель I" та "Базель III", а їх розрахунок базується, в основному, на регулятивному капіталі.

Таблиця 2.3

Нормативи капіталу АТ «Ощадбанк»

Показники	Роки				Нормативне значення
	31.12.2020	31.12..2021	31.12.2022	31.12.2023	
Н1	18132,4	18017,4	19427,5	27645,4	≥200 млн. грн.
Н2	19,00	15,48	14,48	16,57	≥ 10 %
Н3	13,14	11,83	10,52	8,30	≥ 7%

З аналізу даних, представлених у табл. 2.3, помітно, що протягом всього аналізованого періоду регулятивний капітал Н1 помітно перевищував нормативне значення 200 млн. грн., станом на кінець 2023 року помітне значне зростання регулятивного капіталу в порівнянні з минулим періодом на 8 217 млн. грн., що потрібно для покриття різних ризиків, які бере на себе банк в процесі своєї діяльності, а також для забезпечення захисту вкладів, стабільної діяльності та фінансової стійкості банку. Достатність (адекватність) регулятивного капіталу Н2 перевищувала нормативне значення протягом аналізованого періоду відповідно на 9в.п., 5,5 в.п., 4,5 в.п. та 6,6 в.п., що є позитивним явищем, оскільки він відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що впливають з кредитних, торгівельних та інших операцій грошового характеру. З 2020 по 2023 рік помітна тенденція до зменшення достатності основного капіталу, норматив якої Н3 встановлюється з метою визначення спроможності банку захистити кредиторів і вкладників від непередбачуваних збитків, які банк може набути в процесі своєї діяльності, залежно від впливу ризиків, але все ж таки нормативне значення 7% дотримувалось, і в останньому періоді перевищила нормативне значення на 1,3 в.п..

Таким чином АТ «Ощадбанк» завжди дотримується встановлених нормативних значень, і має достатньо фінансових ресурсів для покриття відтоку коштів.

Проведемо аналіз динаміки та структури зобов'язань Ощадбанку за 2020-2022 роки (табл. 2.4)

Таблиця 2.4

Динаміка та структура зобов'язань АТ «Ощадбанк», млн. грн.

Показники	2020	2021	2022	Темп приросту,%	
				2021/2020	2022/2021
Кошти банків та НБУ	10016,5	10313,6	2678,6	2,97	-74,03
Кошти клієнтів	184886,2	188933,3	231297,5	2,19	22,42
Інші залучені кошти	12004,4	8020,7	6582,3	-33,19	-17,93
Відстрочені податкові зобов'язання	432,8	372,9	323,4	-13,84	-13,27
Резерви за зобов'язаннями	634,1	833,5	1179,9	31,45	41,56
Субординований борг	1276,2	878,9	716,4	-31,13	-18,49
Інші зобов'язання	4336,9	5664,7	7246,1	30,62	27,92
Усього зобов'язань	213787,3	215017,8	250024,5	0,58	16,28

З даних таблиці 2.4, можна побачити що найбільшу частку в структурі зобов'язань займають кошти клієнтів, в кінці 2021 року вони збільшились в порівнянні з 2020 роком на 2,19% що становить 4047,1 млн. грн., а вже в 2022 році відбулось стрімке збільшення на 42364,2 млн. грн., або 22,42%.

Кошти банків та НБУ протягом 2020-2021 рр. збільшились на 2,97%, але на кінець 2022 відбувся дуже різкий спад -74,03%, оскільки не було надходжень коштів НБУ. Це має позитивний вплив та вказує на зменшення залежності від міжбанківських позик. Інші залучені кошти загалом за

аналізований період мали тенденцію до спадання, відповідно за 2021р. -33,19% (-3984 млн. грн.) і за 2022 рік на -17,93% (-1438 млн. грн.). Відстрочені податкові зобов'язання також зменшувались протягом аналізованого періоду, що може означати що банк заробляв менше прибутку в 2021 році вони зменшились на 13,84% а в 2022 році на 13,27%. А резерви за зобов'язаннями навпаки зростали в період з кінця 2020 по кінець 2021 року він зріс на 31,45% (майже 200 млн. грн), а станом на кінець 2022 року в порівнянні з минулим періодом на 346, 4 млн. грн., або на 41,56%, збільшення резервів за зобов'язаннями банку може бути позитивним сигналом для фінансової стійкості та довіри ринку до банку, але воно також може бути реакцією на ризики та регуляторні вимоги.

Субординований борг за 2021 рік зменшився на 31,13%, що в гривневому еквіваленті становить -397,3 мільйони гривень, в 2022 році також спостерігається його зменшення, але дещо менше ніж в попередньому періоді, а саме на 162,5 млн. грн.(-18,5%), зменшення субординованого боргу банку може бути позитивним сигналом для його фінансової стійкості, але воно також вказує на зменшення строкових ресурсів банку терміном не менше 5 років. Інші зобов'язання збільшувались відповідно в 2021 на 30,62%(1328 млн. грн.) і в 2022 на 27,92% (1581 млн. грн.). Загалом усі зобов'язання збільшилась протягом 2021 р. на 0,58%, а протягом 2022 р. на 16,28% або на 35006,7 млн. грн., що говорить про зростання ресурсної бази.

За 2023 рік зобов'язання банку зросли на 70741 млн. грн., в тому числі показали збільшення: рахунки клієнтів на 69032 млн. грн., інші нефінансові зобов'язання на 164 млн. грн., кредиторська заборгованість за податком на прибуток на 2953 млн. грн.. Зменшення показали: кошти банків на 177 млн. грн., забезпечення на 240 млн. грн., інші фінансові зобов'язання на 7 млн. грн., інші запозичені кошти на 420 млн. грн., субординований борг на 466 млн. грн..

Отже, АТ "Ощадбанк" поступово розширює свою ресурсну базу. Це свідчить про збільшення обсягу залучених ресурсів та розширення джерел запозичених коштів протягом аналізованого періоду.

За період аналізу головним джерелом фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» були кошти юридичних та фізичних осіб. У таблиці 2.5 показано динаміку депозитів фізичних та юридичних осіб в АТ «Ощадбанк» за період 2021-2022 рр..

Таблиця 2.5

Динаміка депозитів фізичних та юридичних осіб в АТ «Ощадбанк» за період 2021-2022 рр., млн. грн.

Показники	Роки		Відхилення (+;-)	
	2021	2022	Абсолютне, +/-	Відносне, %
<i>Кошти фізичних осіб</i>	123 543,0	168 637,2	45 094,2	36,5
Питома вага, %	64,53	72,09	7,56	11,72
<i>Кошти юридичних осіб</i>	67 909,6	65 303,1	-2 606,5	-3,84
Питома вага, %	35,47	27,91	-7,56	-21,31
Всього	191 452,6	233 940,3	42 487,7	22,19

У 2022 р. порівняно з 2021 р., спостерігається зростання обсягу коштів клієнтів у АТ «Ощадбанк» на 22,19%, а в 2023 році на 29,5% . Більшими темпами зростають обсяги коштів фізичних осіб, ніж в цілому кошти клієнтів. У структурі депозитного портфелю АТ «Ощадбанк» переважає частка коштів фізичних осіб, а саме у 2022 році (на кінець періоду) 72,09% – кошти фізичних осіб, або 168 637,2 млн. грн., що на 36% більше ніж в 2021 році. У 2022 році 27,91% – це кошти юридичних осіб, або 65 303,1 тис. грн., в порівнянні з минулим роком вони зменшились на 3,84%. Таким чином, значну частину загального обсягу коштів клієнтів складають кошти саме фізичних осіб, що і визначає віднесення банку до категорії ощадних банків, що спеціалізуються на

роботі з фізичними особами. Їх зростання у пасивах банку надає більші можливості для проведення активних операцій банком.

Проаналізуємо динаміку та структуру коштів клієнтів за 2021-2022 станом на кінець періоду (табл. 2.6)

Таблиця 2.6

**Аналіз динаміки та структури коштів клієнтів, 2021-2022рр., млн.
грн.**

Показники	2021		2022		Відхилення	
	Сума	Питома вага %	Сума	Питома вага %	У млн. грн.	Абсолютне у структурі, у в. п.
Строкові депозити:	77580,7	40,52	81436,1	34,81	3855,4	-5,71
Залишки на строкових депозитах від клієнтів	75333,7	39,35	78928,9	33,74	3595,2	-5,61
Залишки на інших депозитах від клієнтів	2247,0	1,17	2507,2	1,07	260,2	-0,10
Рахунки до запитання:	113872,1	59,48	152504,2	65,19	38632,1	5,71
Залишки на поточних рахунках від клієнтів	113665,8	59,37	150677,7	64,41	37011,9	5,04
Залишки на депозитах до запитання від клієнтів	206,3	0,11	1826,5	0,78	1620,2	0,67
Всього	191452,8	100	233940,3	100	42487,5	-

Аналізуючи дані, в 2021 році зі складу строкових депозитів, а саме залишки на строкових депозитах від клієнтів займали 39,35% у структурі всіх коштів клієнтів і становили 75 333, 7 млн. грн., що на 3595 млн. грн менше ніж на кінець 2022 року, хоча загалом в структурі вони займали більшу частку 5,6 відсоткових пунктів. Таку ж саму тенденцію ми бачимо і в залишках на інших депозитах від клієнтів, в 2022 їх сума збільшилась на 260,2 млн. грн., а їх частка, хоч і не суттєво, але зменшилась на 0,1 в. п.. Аналізуючи один з компонентів рахунків до запитання, а саме залишки на поточних рахунках від клієнтів можна побачити що протягом всього досліджуваного періоду 2021-2022рр., вони займають найбільшу частку у всіх рахунках клієнтів і становлять відповідно 59,4% і 64,4%, впродовж 2022 року вони зросли на 37011,9 млн. грн. або на 5,04 в. п., так само і в залишки на депозитах до запитання від клієнтів хоч, вони займають невелику частку в структурі коштів, його темп приросту становить 786%, а його сума збільшилась на 1620,2 млн. грн. в порівнянні з 2021 роком. Загалом для банку депозит до запитання може бути вигідним в тому випадку, якщо він правильно управляє ліквідністю та забезпечує стійкий потік коштів, але цей тип депозиту також може мати свої виклики, зокрема, пов'язані з ліквідністю та рентабельністю. Отже, виходячи з даних поданих в таблиці, можна побачити, що загалом кошти клієнтів в період з 2021-2022 року, збільшились на 42487,5 мільйонів гривень, що є позитивним явищем.

2.2. Аналіз динаміки, структури та якості активних операцій АТ «Ощадбанк»

Активні операції – операції, спрямовані на розміщення та використання наявних у банку власних та залучених ресурсів з метою одержання прибутку при раціональному розподілі ризиків за окремими видами операцій та підтриманні необхідного рівня ліквідності [25].

До таких операцій відносяться: формування касових залишків, кредитні операції, інвестиційні, міжбанківські депозити і кредити, валютні операції та інші.

Таким чином, активами є економічні ресурси, які знаходяться у розпорядженні банку та використання яких повинно принести прибуток у майбутньому. За допомогою аналізу активів можна оцінити прибутковість та стабільність роботи банку, спрогнозувати майбутні результати діяльності та можливий фінансовий потенціал [26].

Проведемо аналіз динаміки структури активів АТ «Ощадбанк» станом на кінець 2020-2022 років.

Таблиця 2.7

Динаміка структура активів АТ «Ощадбанк», 2020-2022 рр., млн. грн.

Показники	2020	2021	2022	Темп приросту, %	
				2021/2020	2022/2021
Грошові кошти та їх еквіваленти	26553,2	19000,6	28376,7	-28,44	49,35
Кредити, надані клієнтам	63226,1	74754,1	83215,6	18,23	11,32
Інвестиції	130251,5	128672,1	143398,9	-1,21	11,45
Інвестиційна нерухомість	633,5	633,1	626,8	-0,06	-1,00
Основні засоби та нематеріальні активи	9725,5	8996,6	8627,8	-7,49	-4,10
Передплата податку на прибуток	275,2	417,2	470,9	51,60	12,87
Інші активи	2888,5	2433,6	4557,3	-15,75	87,27
Всього активів	233599,9	234907,3	269274,0	0,56	14,63

Аналізуючи перший показник структури активів, а саме грошові кошти та їх еквіваленти можна побачити, що в 2021 вони зменшились на 7552,6 млн. грн., або на 28,44%, зменшення грошових коштів може підвищити ризик ліквідності, особливо у випадку, якщо банк не має достатнього доступу до інших джерел ліквідності, але якщо гроші ефективно інвестуються або використовуються для видачі кредитів, що приносять більше прибутку, зменшення грошових коштів може підвищити доходність банку. За період з кінця 2021 р. по кінець 2022р. грошові кошти показали різкий приріст 49,35%, або 9376,1 млн. грн.. Кредити, надані клієнтам протягом досліджуваного періоду показують тенденцію до зростання, зокрема в 2021 році вони зросли на 18,23% (11528 млн. грн.), а в 2022 році на 11,32%(8461,5 млн. грн), що є позитивним явищем, оскільки це показує на активну кредитну політику банку і приносить дохід та сприяє розвитку банку. Наступним компонентом активів є інвестиції, в 2021 році вони показали невеликий спад 1,21%, або 1579,4 млн. грн., зменшення інвестицій може обмежити можливості банку для розвитку та розширення бізнесу у майбутньому, а вже в 2022 році інвестиції зросли на 11,45%, або на 14726,8 млн. грн.. Інвестиції в нерухомість, протягом періоду 2020-2022 рр. мали тенденцію до спаду, відповідно на 0,06% в 2021 році, і 1% в 2022. Так само вкладення в основні засоби і нематеріальні активи, мали тенденцію до зменшення, за 2021 рік на 7,5%, або на 729 млн. грн., а за 2022 рік на 4,1%, або на 369 млн. грн., зменшення цих активів може вплинути на ефективність та конкурентоспроможність банку, особливо якщо це пов'язано з відстрочкою інвестицій у нові технології чи покращенням бізнес-процесів. Передплата податку на прибуток зросла в 2021 році на 51,6%(142 млн. грн.) , а в 2022 на 12,87%(53,7 млн. грн.), зростання передплати податку на прибуток може бути зв'язане зі збільшенням прибутку банку, що може бути позитивним сигналом для інвесторів та довіру до банку. Інші активи банку показали значне зниження у 2021 році на 15,75%, але різке зростання у 2022 році на 87,27%, що може вказувати на перерозподіл активів банку або надходження нових. За

загальними активами банку видно поступове зростання в 2021 році на 1307,4 млн. грн.(0,56%), а в 2022 році на 34366,7 млн. грн.(14,63%), що може вказувати на зростання його бізнесу та діяльності.

За 2023 рік загальна сума активів збільшилась на 77285 млн. грн. в порівнянні з 2022 роком, в основному це збільшення відбулось завдяки збільшенню грошових коштів та їх еквівалентів, інвестицій основних засобів та відстрочених активів з податку на прибуток.

Виходячи з даних таблиці 7, найбільшу частку в активах займають інвестиції, розглянемо динаміку його складових за 3 роки на рисунку 2.3.

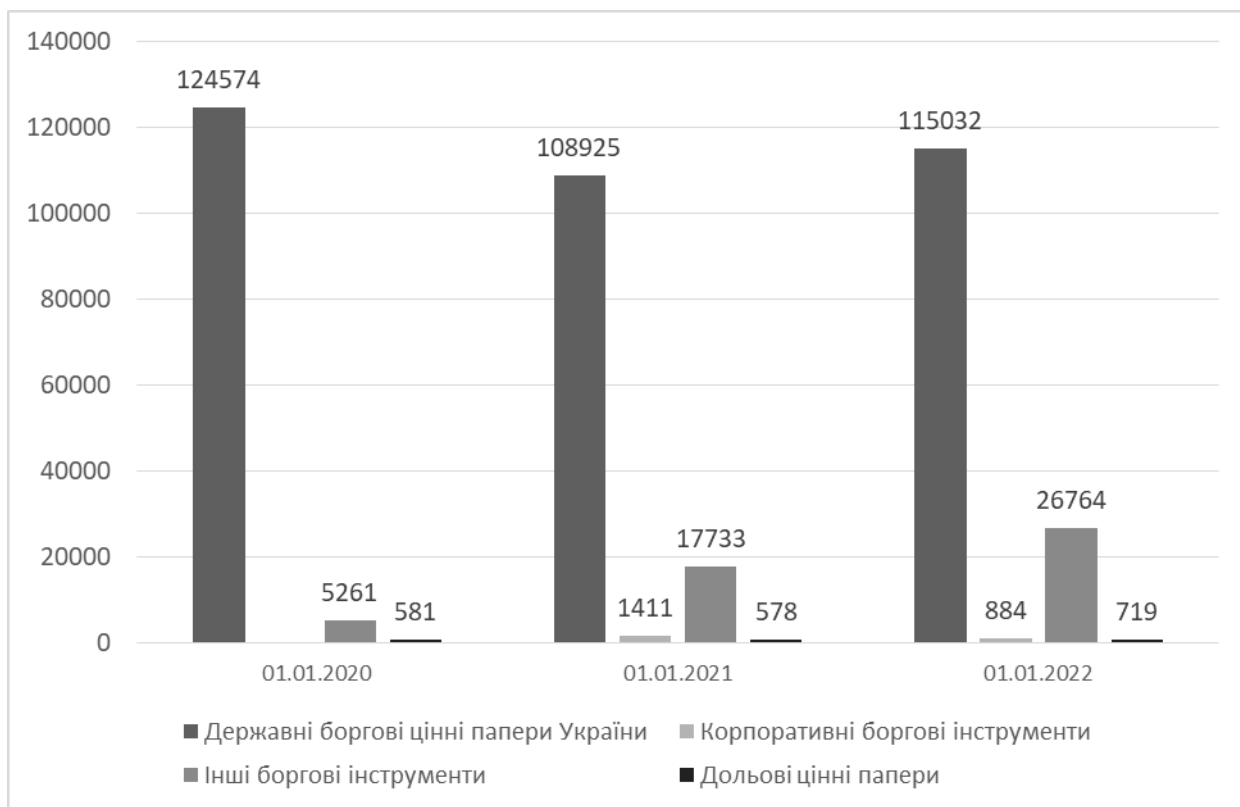

Рис. 2.3. Динаміка компонентів інвестицій за 2020-2021рр., млн. грн.

Як бачимо в структурі інвестицій впродовж всього періоду найбільшу частку займають державні боргові цінні папери, яке прослідковується майже у всіх банках України, що є негативним явищем для економіки, оскільки банки фактично не кредитують бізнес, проте для банків інвестиції в ОВДП та депозитні сертифікати приносять їм рекордні доходи. Банківську систему

можна назвати працюючою тоді, коли бізнес може взяти кредит на свій розвиток. Адже для макроекономіки банки — це одне з ключових джерел економічного зростання. Високі доходи від депозитних сертифікатів та ОВДП — одна з ключових проблем монетарної сфери в Україні. Банки накопичують ресурси, але бізнес їх не отримує [27].

Банківські кредити відіграють вирішальну роль у зростанні та розвитку будь-якої економіки, в тому числі й української. Вони забезпечують підприємства необхідним капіталом для інвестування в їхню діяльність, стимулюють економічну активність та створюють робочі місця. Кредити, надані клієнтам займають 2 місце за часті в загальних активах, доцільним буде проаналізувати динаміку та структуру кредитного портфелю за видами суб'єктів в період 2021-2022 рр.

Таблиця 2.8

Динаміка та структура кредитного портфелю за видами суб'єктів АТ «Ощадбанк», станом на кінець періоду за 2021-2022 рр., млн.грн.

Показник	2021		2022		Відхилення	
	Сума	Питома вага	Сума	Питома вага	Млн. грн.	У структурі, у в. п.
Кредити корпоративним суб'єктам господарювання	48049,8	66,08	61418,4	74,24	13368,6	8,16
Кредити органам державної влади та органам місцевого самоврядування	11045,8	15,19	9841,1	11,89	-1204,7	-3,30
Кредити, надані фізичним особам	13620,5	18,73	11474,6	13,87	-2145,9	-4,86
Всього кредити	72716,1	100	82734,1	100	10018	0

Аналізуючи продемонстровані показники, можна побачити, що кредитів корпоративним суб'єктам господарювання в 2021 році було надано на суму 48049,8 млн. грн. (66,08% від загальної суми кредитів), а у 2022 році - 61418,4 млн. грн. (74,24%). Відхилення у сумі кредитів для цієї категорії склало 13368,6 млн. грн., або 8,16 в. п., що є позитивним трендом, це може свідчити про зростання вкладень у корпоративний сектор, що може бути позитивним з погляду ризиків та доходності банку. Кредити органам державної влади та органам місцевого самоврядування у 2021 році сума кредитів склала 11045,8 млн. грн., їх частка в загальної суми кредитів 15.19%, а у 2022 році - 9,841.1 млн. грн. та 11.89%, отже їхня частка зменшилась на 3,3 відсоткових пунктів і на суму 1204,7 млн. грн, що є негативним явищем, оскільки це зменшення може вплинути на діяльність банку шляхом зменшення обсягів кредитних операцій, що може призвести до зменшення доходів банку з процентів за кредитами. В досліджуваному періоді найбільшого спаду зазнали кредити надані фізичним особам, так в 2021 році їх сума становила 13620,5 млн. грн., а в 2022 році 11474,6 млн. грн., що на 2145,9 мільйонів гривень менше, так само і їх частка в кредитному портфелі, яка в 2021 р. дорівнювала 18,73%, в 2022 зменшилась на 4,86 в. п., це може свідчити про зменшення попиту на кредити серед фізичних осіб, погіршення їх кредитоспроможності або про зміни в банківській політиці щодо цієї категорії клієнтів. Загальне збільшення суми кредитів на 10018 млн. грн. може вказувати на зростання активності банку, важливо враховувати, які категорії клієнтів приймають участь у цьому зростанні та як це впливає на ризики та доходи банку.

2.3. Аналіз показників ефективності діяльності

Аналіз фінансових результатів діяльності банку дає змогу визначити його фінансовий стан, ефективність функціонування банку, доцільність та перспективи подальшої діяльності, а також ліквідність та його

платоспроможність. Доходи банку можна представити таким чином: процентний дохід, комісійний дохід, чистий торгівельний дохід та інші доходи.

Проведемо аналіз складових процентних доходів і витрат АТ «Ощадбанк» в період з 2020-2022рр. в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

**Структура чистого процентного доходу АТ «Ощадбанк», 2020-2022
рр., млн. грн.**

Показники	2020	2021	2022	Відхилення (абсолютне)	
				2021-2020	2021-2022
Проценти за кредитами, наданими клієнтам	9448,4	11173,5	11264,0	1725,1	90,5
Проценти за інвестиціями	8915,5	10167,9	11210,7	1252,4	1042,8
Проценти за коштами банків	98,4	7,6	69,2	-90,8	61,6
Процентні доходи	18462,3	21349,0	22543,9	2886,7	1194,9
Проценти за рахунками клієнтів	8840,9	6342,5	6419,1	-2498,4	76,6
Проценти за коштами банків	30,1	539,4	308,6	509,3	-230,8
Проценти за іншими запозиченими коштами	1494,3	1034,4	769,1	-459,9	-265,3
Проценти за субординованим боргом	111,0	68,3	61,1	-42,7	-7,2
Процентні витрати	(10476,3)	(7982,4)	(7557,9)	-2493,9	-424,5
Чистий процентний дохід	7986,0	13364,5	14986,0	5378,5	1621,5

Проценти за кредитами, наданими клієнтам у 2020 році становили 9448,4 млн. грн., у 2021 році – 11173,5 млн. грн., а у 2022 році - 11264.0 млн. грн., відхилення у процентних доходах за кредитами від попереднього року складає 1725,1 млн. грн. При цьому відхилення за 2022 рік становить 90,5 млн. грн., це може вказувати на стабільний чи навіть зростаючий рівень процентних доходів від кредитування клієнтів, що є позитивним для банку. У процентах за інвестиціями відхилення за 2021 рік складає 1252.4 млн. грн. та 1042.8 млн. грн. за 2022 рік, це свідчить про зростання доходів від інвестицій, що може бути результатом успішного управління портфелем інвестицій банку. Проценти за коштами банків, зменшились на 90.8 млн. грн. у 2021 році, але вже в 2022 році зросли на 61,6 млн. грн.. Отже, підсумовуючи ці показники можна побачити що процентний дохід протягом всього аналізованого періоду збільшувався, в 2021 році на 2886,7 млн. грн, а в 2022 р. 1195 млн. грн, це свідчить про загальне зростання процентних доходів банку від усіх джерел, що може бути позитивним показником для його фінансової стабільності та прибутковості.

У 2021 році серед процентних витрат спостерігалось суттєве зменшення процентів за рахунками клієнтів на 2498,4 млн. грн., що може бути зумовлене різким зменшенням обсягу залучених коштів на рахунки клієнтів, у 2022 році відбулося незначне зростання, але загальний рівень цих витрат залишається нижчим у порівнянні з 2020 роком. Суттєве зростання процентів за коштами банків з 30.1 млн. грн. у 2020 році до 539,4 млн. грн. у 2021 році, а потім зменшення до 308,6 млн. грн. у 2022 році, може свідчити про стратегічні зміни у використанні фінансових ресурсів банку. Хоча проценти за іншими запозиченими коштами зазнали зниження на 459,9 млн. грн. у 2021 році і 265,3 млн. грн. у 2022 році, він залишається суттєвим у контексті процентних витрат. Протягом аналізованого періоду процентні витрати поступово зменшувались, загалом з 2020 по 2022 років на 2918,4 млн. грн..

За 2023 рік процентні доходи збільшились на 10050 млн. грн., процентні витрати також збільшились на 6303 млн. грн., а чистий процентний дохід в порівнянні з 2022 роком збільшився на 3747 млн. грн., або на 25%.

Отже аналізуючи ці дані, можна зробити висновок, що АТ "Ощадбанк" зростає з року щодо отримання чистих процентних доходів за рахунок збільшення процентних доходів і зменшення процентних витрат. Збільшення ЧПД може бути наслідком позитивних стратегій залучення депозитів, видачі кредитів з більш високими процентними ставками або ефективного управління портфелем фінансових активів.

Комісійні доходи теж займають значну частку серед доходів банків.. Тобто комісійні доходи виникають майже за всіма послугами банку, що надаються клієнтам (доходи від касового обслуговування клієнтів, при прийманні платежів, при оплаті послуг).

Розглянемо структуру комісійних доходів рис. 2.4 і структуру комісійних витрат станом на початок 2023 року на рис. 2.5.

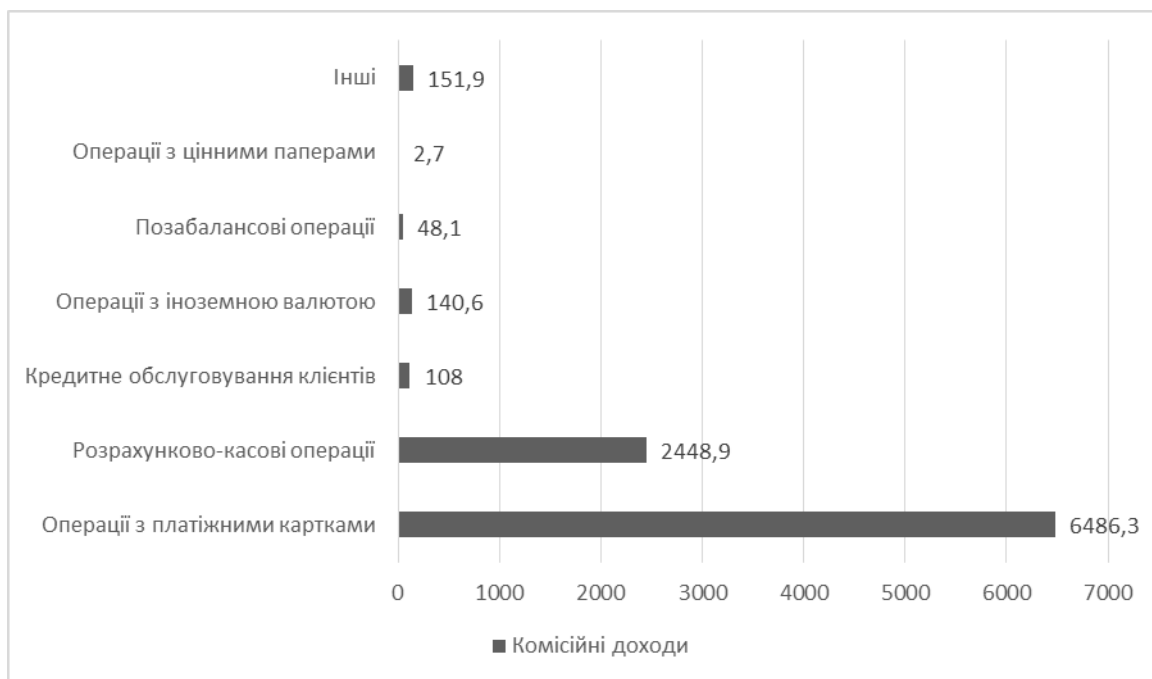

Рис. 2.4. Структура комісійних доходів станом на початок 2023 року, млн. грн.

Як бачимо найбільшу частку доходів займають операції з платіжними картками. Комісійні доходи включають у себе різноманітні комісійні внески, які банк отримує від клієнтів за використання платіжних карток. Це можуть

бути комісії за видачу карток, за річну обслуговування, за проведення операцій у банкоматах і терміналах, за конвертацію валютних операцій та інші послуги.

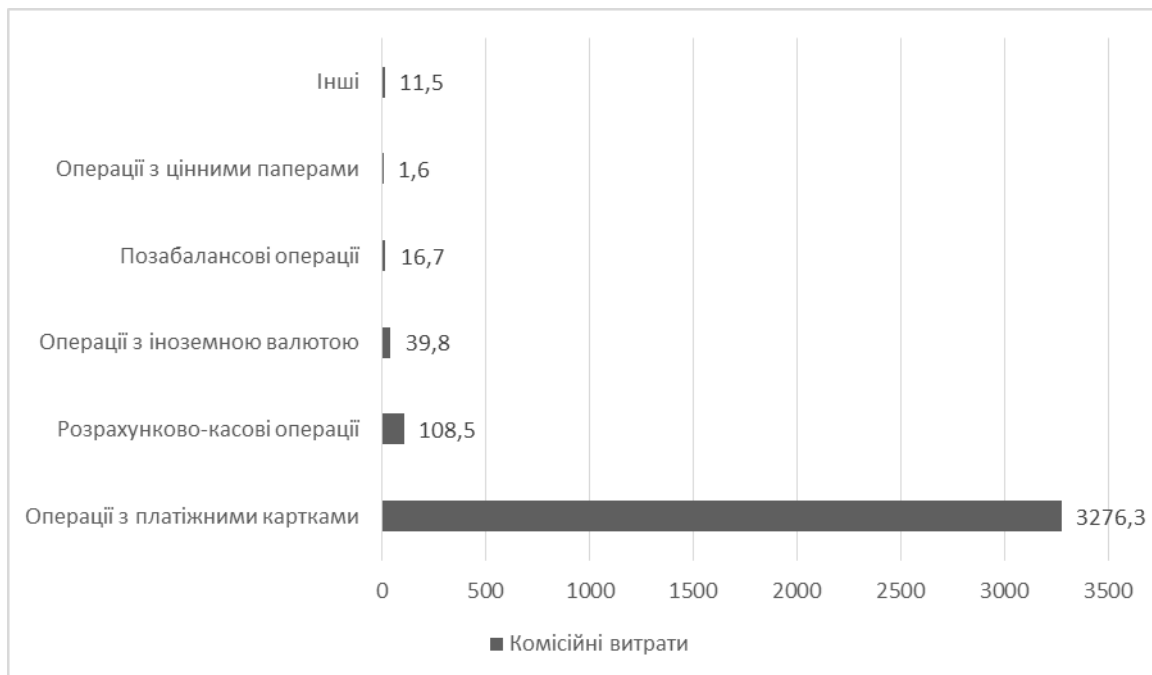

Рис. 2.4. Структура комісійних витрат станом на початок 2023 року, млн. грн.

Як бачимо найбільшу частку комісійних витрат, також займають операції з платіжними картками. До комісійних витрат входять витрати, які банк здійснює для надання послуг з використанням платіжних карток, такі як оплата послуг платіжних систем, забезпечення безпеки та підтримки інфраструктури.

Проведемо оцінку ефективності АТ «Ощадбанк» за 2020-2022рр.

Таблиця 2.10

**Оцінка ефективності діяльності АТ «Ощадбанк» за 2020-2022рр.,
млн. грн.**

Показники	Роки			Темп приросту	
	2020	2021	2022	2021-2020	2022-2021
Чистий процентний дохід	7986,0	13364,5	14986,0	67,35	12,13
Чистий комісійний дохід	4963,0	6199,8	5932,2	24,92	-4,32
Чистий прибуток	2832,0	1109,0	690,0	-60,84	-37,78
ROE, %	12,90	5,07	3,11	-	-
ROA, %	1,21	0,47	0,26	-	-

За період з 2020 по 2021 рік, чистий процентний дохід зріс на 67.35%, що свідчить про значне збільшення процентних доходів за цей період. Проте з 2021 по 2022 рік, приріст становить лише 12.13%, що є значно меншим у порівнянні з попереднім роком. Це може свідчити про сповільнення темпів зростання чистого процентного доходу. За період з 2020 по 2021 рік, чистий комісійний дохід збільшився на 24.92%, що також є позитивним показником. Проте з 2021 по 2022 рік, спостерігається зменшення чистого комісійного доходу на 4.32%. Це може бути наслідком початку війни та складною економічною ситуацією в Україні, клієнти менше користуються послугами банку, що призводить до зменшення обсягу комісійних операцій, таких як перекази, оплати послуг, обслуговування карток тощо. Протягом аналізованого періоду помітний велике зменшення чистого прибутку, в 2021 рік він становив 1109 млн. грн., що на 60.84%, менше ніж в минулому році. І з кінця 2021 по кінець 2022 року, відбулося подальше зменшення чистого прибутку на 37.78%. Це може свідчити про проблеми у витратній частині бізнесу або зниження ефективності фінансових операцій.

Далі проаналізуємо ROE (Return on Equity) або рентабельність власного капіталу - це фінансовий показник, який відображає ефективність використання власних коштів банку для генерації прибутку. Цей показник виражається у відсотках і розраховується як відношення чистого прибутку до власного капіталу. Нормативне значення ROE може варіюватися залежно від галузі та конкретних умов, а також може бути визначено внутрішніми стандартами компанії. Зазвичай, вищі значення ROE вказують на більшу ефективність використання власного капіталу та вищу рентабельність банку. Загалом, хорошим показником ROE для банку вважається значення близьке до чи більше 10-15%, в 2020 році Ощадбанк притримувався цього значення і становив 12,9%, а вже впродовж 2021 і 2022 років значення різко зменшилось і становило, відповідно, 5,07% і 3,11%, що вже становить менше від бажаного значення. Проте в 2023 році даний показник становив 20,8%, що є дуже позитивним явищем.

ROA (Return on Assets) або рентабельність активів - це фінансовий показник, який відображає ефективність використання активів банку для генерації прибутку. Цей показник також виражається у відсотках і розраховується як відношення чистого прибутку до сукупних активів. Нормативне значення ROA може варіюватися в залежності від галузі, ринкових умов та конкретних стратегій банку. Однак, загалом, хорошим показником ROA для банку є значення, яке є конкурентоспроможним у порівнянні з іншими учасниками ринку та забезпечує здатність до виконання фінансових зобов'язань та збереження капіталу. Типово, нормативне значення ROA для банків може бути близьким до або більшим за 1-2%. Проте, варто пам'ятати, що на цей показник можуть впливати інші факторами, такі як рівень кредитного ризику, ефективність управління активами та пасивами. Тому конкретне нормативне значення ROA може варіюватися для кожного банку в залежності від його умов та обставин, станом на кінець 2020 року, даний показник становив 1,21%, що відповідає типовому значенню, в наступних періодах показник поступово

зменшувався в 2021 р. - 0,47%, а в кінці 2022 року становив 0,26%. Проте в 2023 році цей показник становив 1,72%.

Отже, загальною тенденцією за 2020-2022 рр. є зростання обсягів процентних та комісійних доходів, але водночас значне зниження чистого прибутку та показників рентабельності. Це може вказувати на те, що банк може стикатися з викликами щодо збереження своєї прибутковості та ефективності управління активами та пасивами. Але 2023 рік чистий прибуток показав швидке зростання, що дозволило банку дотриматись нормативних значень показників ROE та ROA.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ БАНКІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРА

3.1. Аналіз функціонування державних банків в умовах воєнного стану в Україні

З початком повномасштабного вторгнення росії на територію України, банківський сектор був змушений швидко адаптуватись до нових умов. З метою забезпечення стабільності банківського сектору, постановою Правління НБУ №64/2022 були запровадженні наступні кроки:

- банки забезпечують роботу відділень в безперервному режимі в умовах відсутності загрози життю та здоров'ю населення;
- банки продовжують роботу з урахуванням обмежень;
- забезпечується доступ до сейфових скриньок в безперервному режимі;
- безготівкові розрахунки здійснюються без обмежень;
- банкомати підкріплюються готівкою без обмежень;
- платежі Уряду України здійснюються без обмежень, згідно із законодавством про особливий період [28].

Виходячи з цієї інформації, помітно, що банківський сектор зазнав великих змін в умовах воєнного стану. Державні банки мають суттєвий вплив на стан фінансової системи і економіки взагалі, тому їх функціонування відображає загальні тенденції і навіть створює їх в банківській системі України.

В Україні станом на кінець 2023 року працювало 63 банки, серед них 5 державних банків. Розглянемо основні показники їх діяльності та їхнє місце у банківській системі:

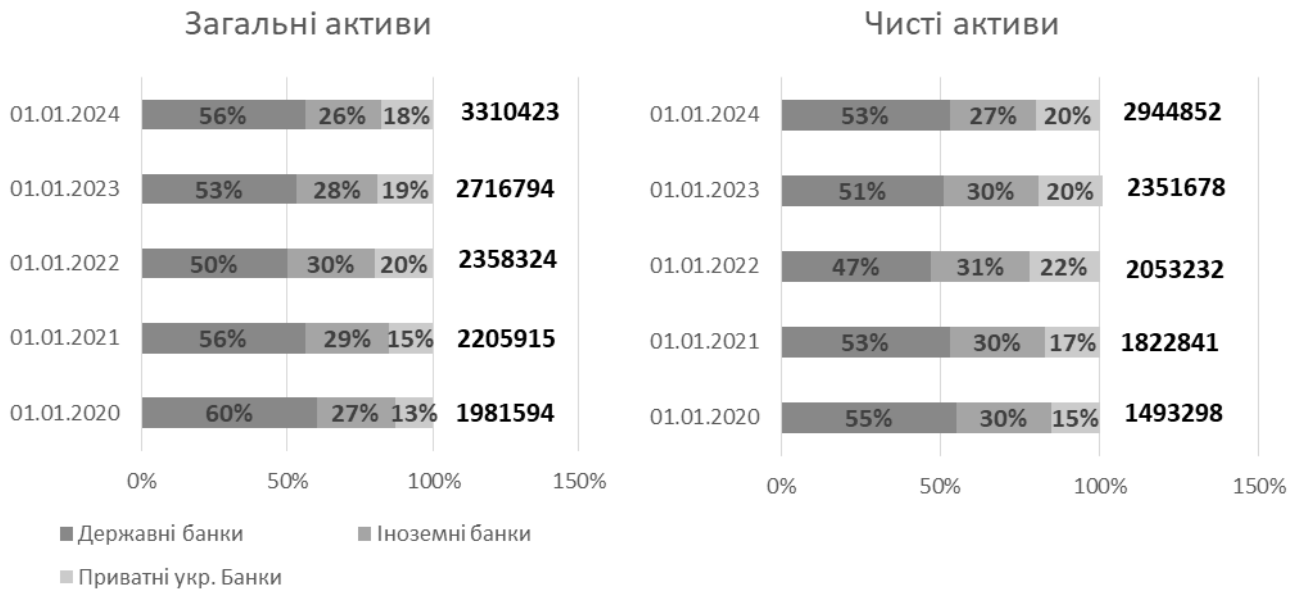

Рис. 3.1. Динаміка загальних і чистих активів банківського сектору України станом на початок 2020-2024 рр., млн. грн.

Джерело: складено на основі [29]

У період з 2020 року по 2024 рік загальні та чисті активи державних банків зросли на 56% та 90% відповідно, а загальне зростання банківського сектору на 67% і 97% відповідно. Незважаючи на те, що в 2022 році почалась повномасштабна військова агресія, саме з цього року почались динамічні темпи приросту загальних і чистих активів, в 2022 році він становив, відповідно 22,1% і 24,3% в порівнянні з попереднім, а за 2023 рік він становив відповідно 28,7% та 30,1%. Це можна пояснити тим що інвестиційний портфель банків поповнювався депозитними сертифікатами НБУ та ОВДП.

Розглядаючи питому вагу державних банків у загальних активах банківського сектору, то помітно, що найменша частка була за 2021 році – 50%, а найбільша за 2019 рік – 60%. Щодо питомої ваги чистих активів державних банків у банківському секторі, то прослідковуються схожі зміни: мінімальна у 2021 році (47%), максимальна в 2019 році (55%).

Розглядаючи частку державних банків у розрізі окремих банківських послуг, вона також є панівною. Наприклад найбільша частка наданих кредитів та заборгованості клієнтів припадала на державні банки та на банки з іноземним капіталом, станом на 01.01.2022, відповідно 35,5% та 41%, але з

початком повномасштабного вторгнення, банки з капіталом джерело походження яких з росії, почали закриватися, і станом на 01.01.2024, найбільшу питому вагу займають кредити банків з державною часткою – 48,1%.

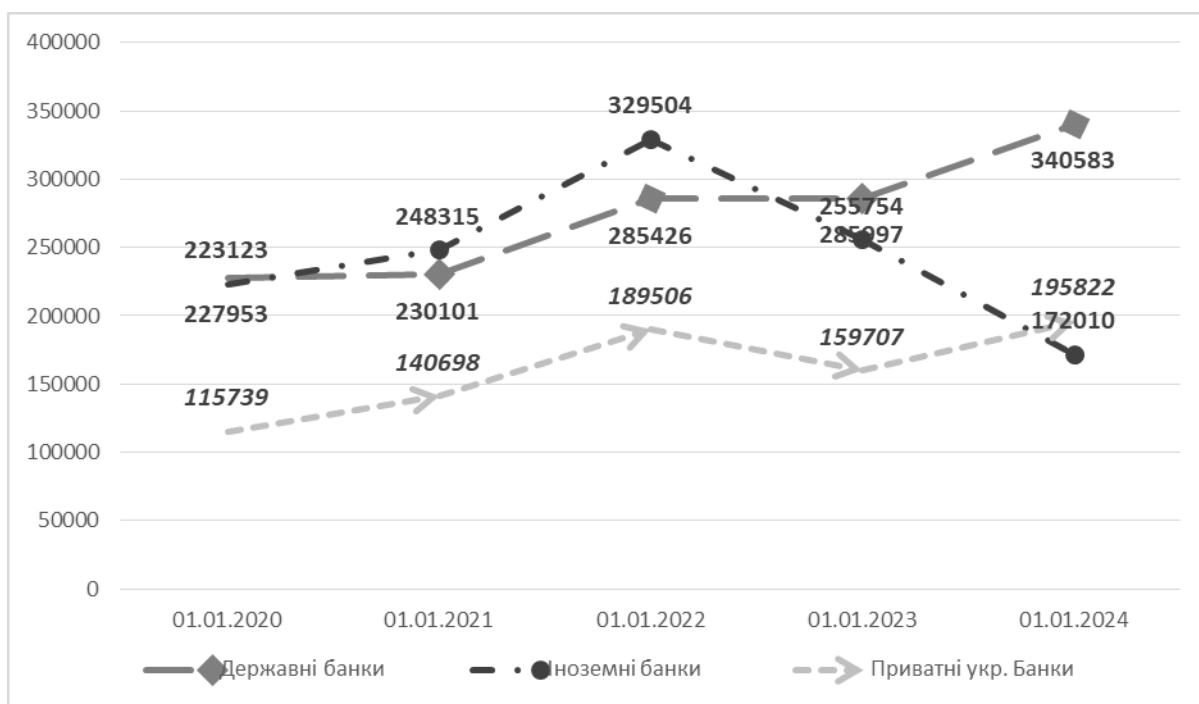

Рис. 3.2. Динаміка кредитів наданих банками України, станом на початок 2020-2024 рр., млн грн.

Джерело: складено на основі [29]

Щодо кредитної діяльності державних банків, то помітний невеликий приріст за 2020 рік на 0,94%, але вже в 2021 році завдяки введенню державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» їх кредитна діяльність зросла в порівнянні з минулим роком на 24,04%. За 2022 рік також збільшувалось (~12%) надання кредитів юридичним особам і населенню державними банками, і в той же час банки з іноземним і приватним капіталом скорочували свої обсяги кредитування. На початку 2022 року попит на кредити скоротився, загалом вони надавалися тільки на поточні потреби, а автокредитування та іпотечне майже не здійснювалося. На рахунок кредитів для юридичних осіб, то дане кредитування підтримувалося державою, тому державні банки продемонстрували найвищі темпи зростання свого гривневого портфеля – +10%

[30]. Завдяки державній програмі підтримки «Доступні кредити 5-7-9%» гривневий портфель продовжував зростати, саме вона була головним двигуном корпоративного кредитування.

Аналізуючи кредитну діяльність, також необхідно звернути увагу на непрацюючі кредити. У період воєнного стану це питання є особливо актуальним (рис. 3.3). Непрацюючий кредит – це банківський кредит, який несвоєчасно погасили через те, що позичальник не здійснив заплановані платежі протягом визначеного періоду [31].

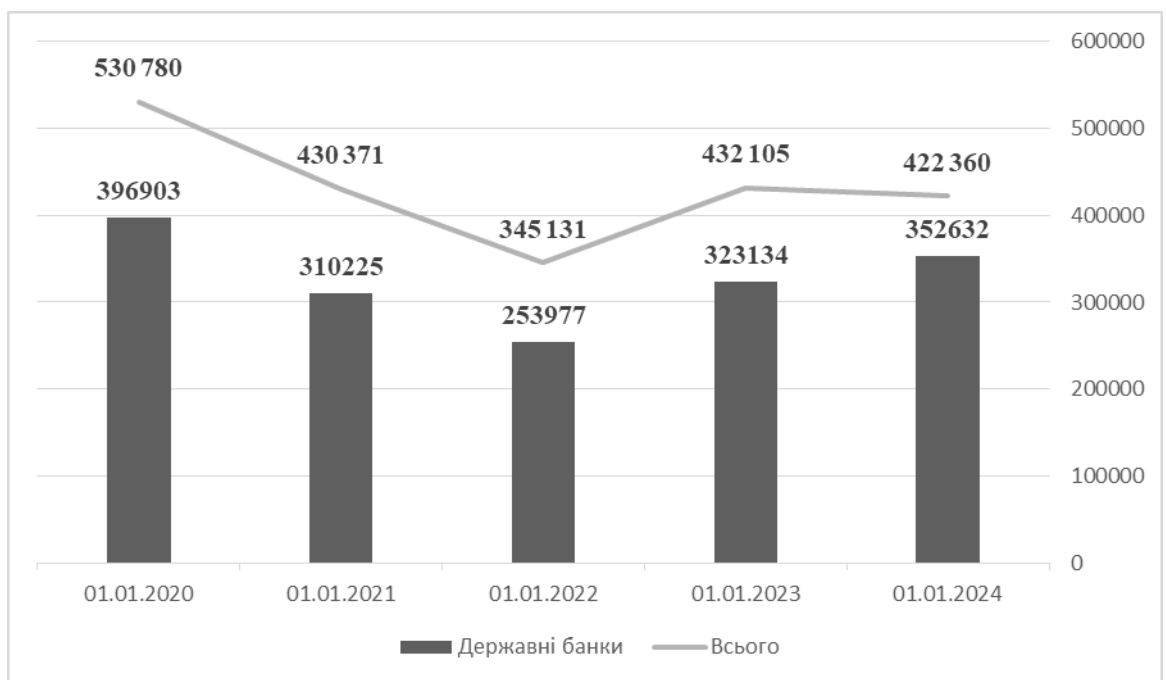

Рис. 3. 3. Динаміка непрацюючих кредитів державних банків і банківського сектору, станом на початок 2020-2024 рр., млн. грн.

Джерело: складено на основі [29]

Як можна побачити загальна кількість проблемних кредитів за 2019-2021 роки скорочувалась, проте через повномасштабне вторгнення ця тенденція змінилась. У березні-травні 2022, через регуляторні пом'якшення в оцінці ризику частка непрацюючих кредитів зменшувалась, з червня 2022 року банки поступово почали визнавати NPL. Станом на 01.01.2023 частка NPL у банківському секторі зросла до 38%, сума непрацюючих кредитів в період з

березня по січень 2022 року збільшилась на 127 млрд. грн. до 432,1 млрд. грн. [32].

Велика частка даного показника приходить на державні банки. Питома вага непрацюючих кредитів державних банків у загальному обсязі непрацюючих кредитів у 2019 році становила 74,8% та у 2023 зросла до 83,5%. Хоч за 2023 рік частка непрацюючих кредитів в банківському секторі зменшилась в порівнянні з 2022 роком, але частка державних банків навпаки збільшилась, це може бути наслідком збільшення кількості державних банків, а саме надання статусу державного банку АТ «Сенс Банк».

Наслідки війни – руйнування активів та заставного майна, падіння доходів та погіршення платоспроможності позичальників знижують їх спроможність обслуговувати кредити, знижують якість кредитних портфелів банків та зумовлюють збільшення відрахувань у резерви [33]. Під час поточної кризи, робота з непрацюючими кредитами буде продовжуватися, навіть після закінчення її глибокої фази. Особливо це стосується державних банків, потрібно активізувати стратегії по зменшенню питомої ваги непрацюючих кредитів після припинення воєнного стану. Так Радою з фінансової стабільності ухвалено плани зі зниження непрацюючих кредитів державних банків. Насамперед дані дії актуальні та необхідні задля збільшення інвестиційної привабливості державного банківського сектора в майбутньому [33].

Розглянемо зобов'язання банківських установ. Велика частина зобов'язань банківського сектору належить державним банкам (рис. 3.4). У 2019 році частка державних банків була найбільшою, а саме 57%, у 2021 році частка була найменшою – 47,1%. Темп приросту зобов'язань за 01.01.2020-01.01.2024 склав 94% (по банківському сектору на 104,8%), попри те, що за 2021 рік був помітний незначний спад цього показника на 2,1%.

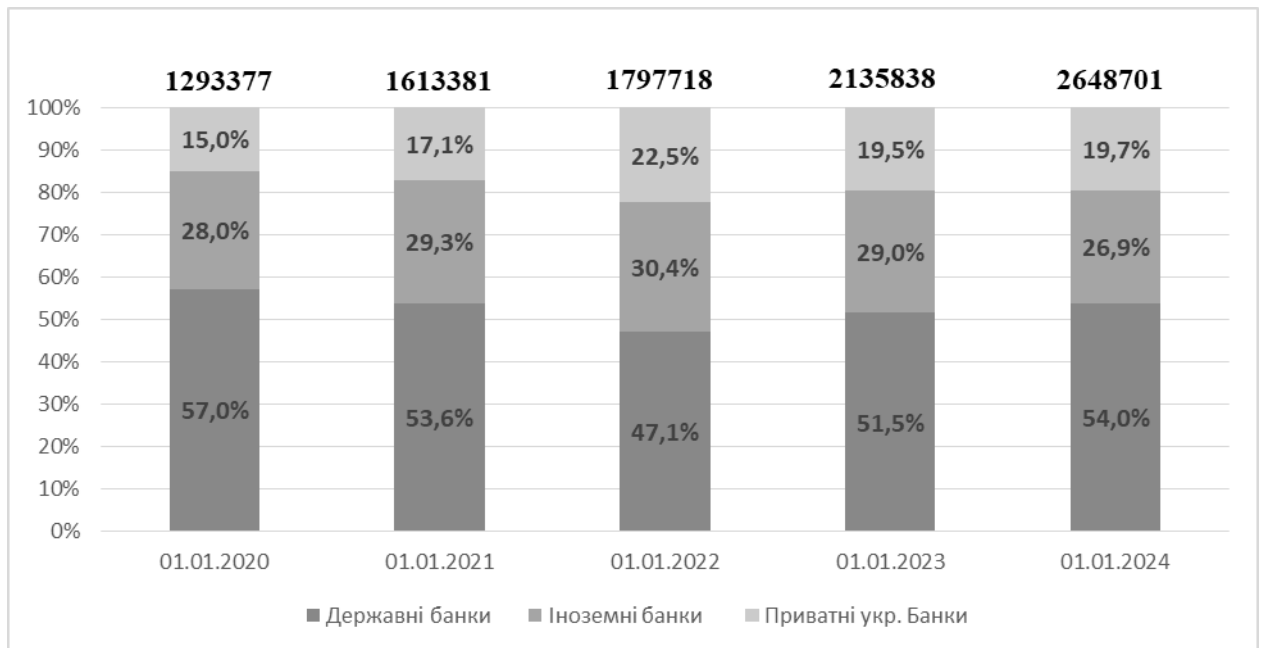

Рис. 3.4. Зобов'язання банківських установ України, станом на початок 2020-2024 рр., млн. грн.

Джерело: складено на основі [29]

Однією з важливих складових для аналізу є огляд депозитної діяльності банків. Діяльність державних банків з залучення коштів з досліджуваній період зросла майже в 3 рази (рис. 3.5). За 2023 спостерігаються найбільші темпи приросту у банківській системі на 28,2%, і в банках державного сектору зростання становило 41,8%.

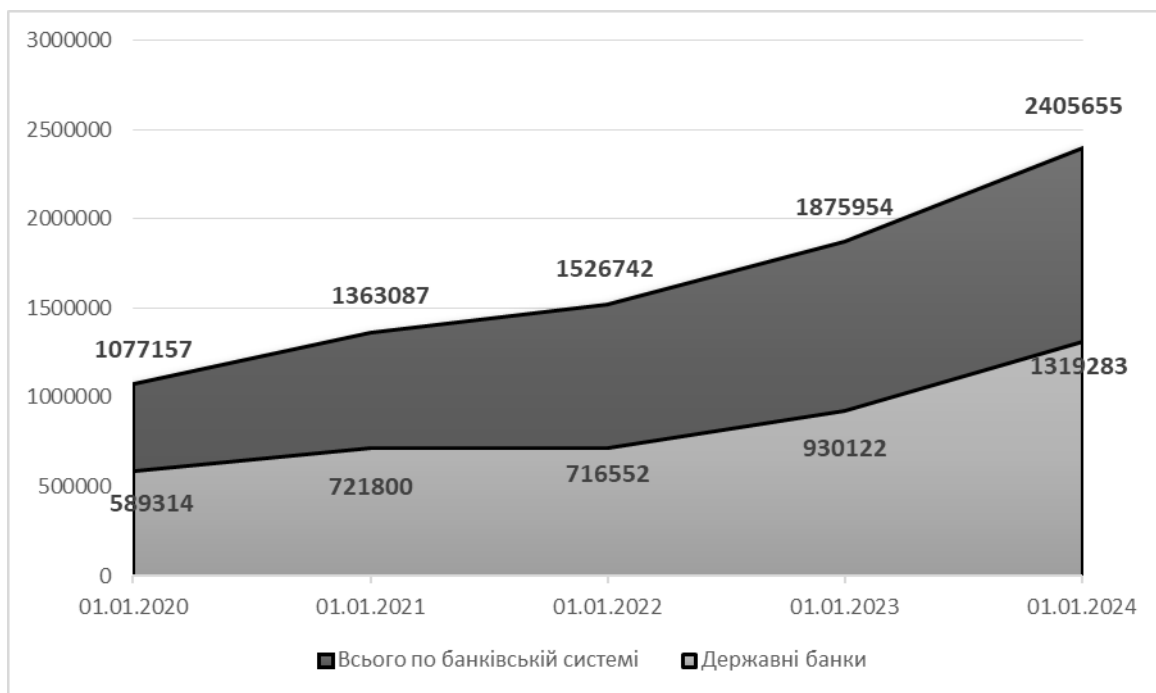

Рис. 3.5. Динаміка коштів клієнтів в банківській системі України, станом на початок 2020-2024 рр., млн. грн.

Джерело: складено на основі [29]

В 2019 та 2023 році на державні банки припала найбільша частка депозитного ринку, а саме 54,7% і 54,8% відповідно, а в 2021 році найменша – 46,9%.

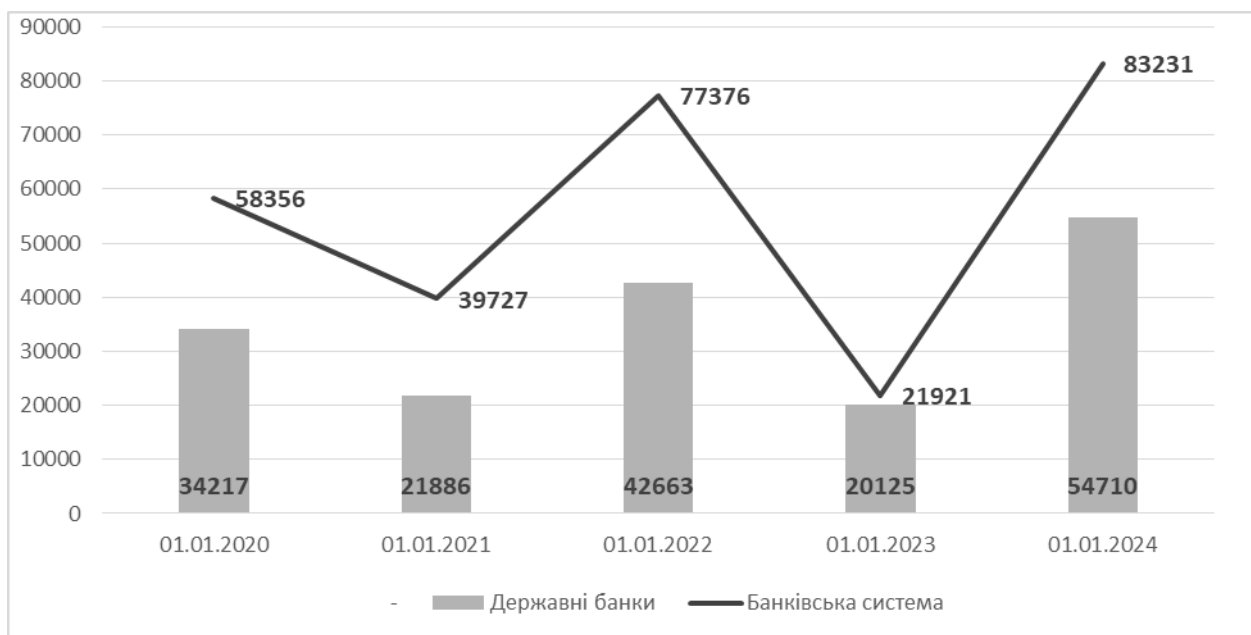

Рис. 3.6. Чистий прибуток банківського сектору, станом на початок 2020-2024 рр., млн. грн.

Джерело: складено на основі [29]

Як можна побачити на рис. 3.6, що найбільший прибуток після оподаткування, як в банківському секторі, так і по державних банках були за 2023 рік 83231 млн. грн. і 54710 млн. грн. відповідно, а найменший прибуток за 2022 рік 21921 млн. грн. і 20125 млн. грн. відповідно. У 2020 році відбулось зменшення чистого прибутку в порівнянні з 2019 роком, загалом по банківській системі на 31,9%, а по державних банках на 36%, що було спричинено початком пандемії COVID-19. У 2021 році помітне різке збільшення у банківському секторі прибуток зріс з 39,7 млрд. грн. до 77,4 млрд. грн. (на 94,8%), а в банках з державною часткою з 21,9 млрд. грн. до 42,7 млрд. грн. (на 94,9%). За 2022 рік спостерігається різке зменшення чистого прибутку загалом по банківській системі на 71,7%, а по державних банках на 52,8%, питома вага чистого прибутку державних банків в загальному прибутку банківського сектору 91,8%. За 2023 рік питома вага прибутку державних банків зменшилась, але все одно займала 65,7%, загалом темп приросту показав значне збільшення : 171,8% – прибуток банків з державною часткою, 279,7% – всього банківського сектору. Отже незважаючи на виклики покладені перед банківською системою у 2022 році, вже з 2023 року банк змогли адаптуватись до теперішніх умов і показати найбільший прибуток за весь аналізований період.

Основні показники діяльності державних банків в розрізі окремих нами розглянуто в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

**Основні показники діяльності державних банків України на 01.01.2024 р.,
млн. грн.(питома вага у банківській системі,%)**

Банк	Кошти клієнтів		Власний капітал		Кредити		Прибуток	
	Сума	Пит. вага	Сума	Пит. вага	Сума	Пит. вага	Сума	Пит. вага
Приватбанк	549 686	22,6	83 294	28,1	95 637	13,9	37 764	43,6
Ощадбанк	298 969	12,3	26 892	9,1	89 109	12,9	4 752	5,5
Укрексімбанк	212 986	8,7	9 176	3,1	75 604	11,0	5 217	6,0
Укргазбанк	154 079	6,3	10 913	3,7	63 332	9,2	1 936	2,2
Сенс Банк	95 143	3,9	11 445	3,9	33 856	4,9	5 039	5,8
Всього по державних банках	1 310 863	53,8	141720	47,7	357538	51,9	54708	63,2
Банківська система	2 435 959	100	296 796	100	688 375	100	86 545	100

Варто звернути увагу що ні один державний банк не отримав збитків, що є позитивним явищем.

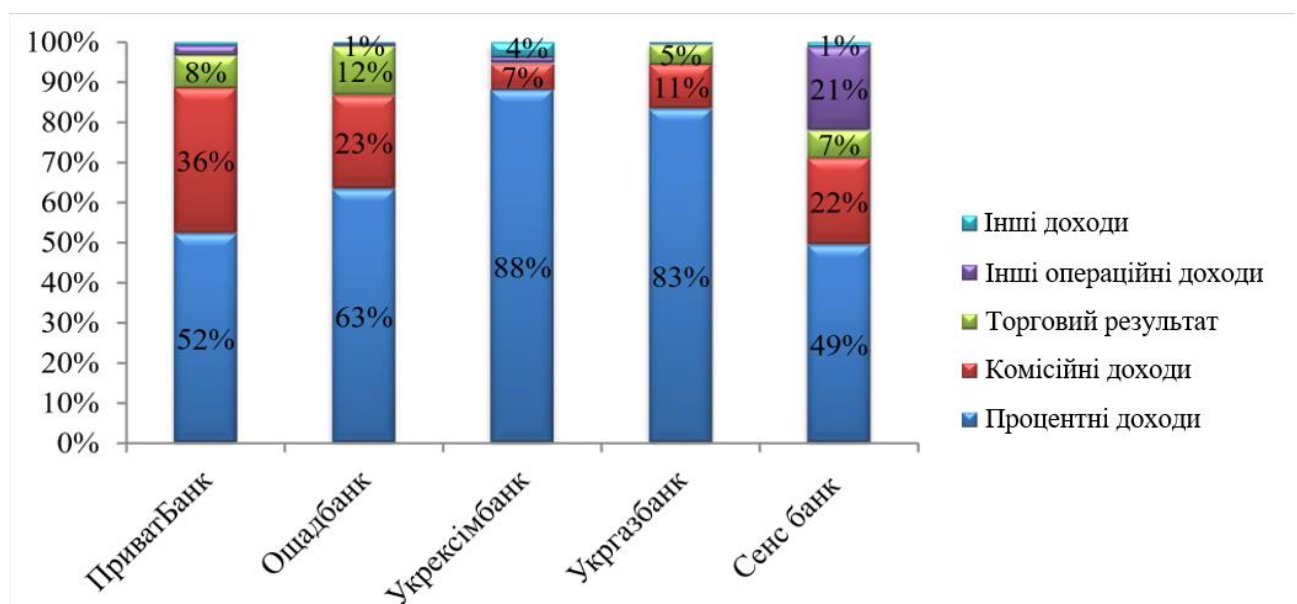

Рис. 3.7. Структура доходів державних банків, %

На рисунку 3.7 можна побачити, що для кожного банку структура доходів відрізняється, що вказує на різні обсяги діяльності та стратегії. Велика частка процентних доходів в Укрексімбанку, Укргазбанку та Ощадбанку, вказують на активну кредиторську діяльність. Торгівельні та комісійні доходи окремих банків, таких як Ощадбанк, Приватбанк та Сенс банк, також мають дисить значний вплив на загальні доходи. Для Сенс банку важливим елементом є інші операційні та інші доходи, які вказують на їхню різноманітність діяльності.

Для оцінки фінансової стійкості державних банків та ідентифікації потенційних ризиків переглянути рейтинг від Мінфіну за чотири квартали 2023 року. Цей рейтинг може бути важливим для інвесторів і клієнтів, оскільки він визначається на основі аналізу різних аспектів фінансової діяльності банків та їх здатності протистояти фінансовим викликам і стресам.

Таблиця 3.2

Рейтинг стійкості банків від Мінфіну станом на кінець 2023 року

Назва банку	Загальний рейтинг	Стресо-стійкість	Лояльність вкладників	Оцінка аналітиків	Місце в ренкінгу за депозитами фізосіб
Приватбанк	4,09	3,45	4,6	4,63	1
Ощадбанк	3,65	2,73	4,3	4,56	2
Сенс Банк	3,89	3,33	4,6	3,89	5
Укрексімбанк	3,86	3,32	4,4	4,11	8
Укргазбанк	3,64	3,2	3,9	4,19	9

Джерело: Складено на основі [34]

Сьогодні всі банки розробляють свої бізнес-моделі за клієнтоорієнтованим підходом, тому дуже важливо розглянути результати рейкінгу за депозитами фізичних осіб. Як можна побачити державні банки займають лідируючі місця за популярністю для клієнтів, що може свідчити про високий рівень довіри з боку вкладників до державних банків. Така довіра

свідчить що, що у період економічної кризи та в умовах нестабільності, коли велика кількість банків має фінансові проблеми, фізичні та юридичні особи схильні надавати перевагу саме тим установам, діяльність яких гарантується та підтримується державою. Саме тому державні банки мають перевагу над приватними на ринку банківських послуг.

Також варто звернути увагу на кількість діючих відділень банків (рис. 3.7). Як можна побачити серед усіх банків Ощадбанк і Приватбанк мають найбільш розгалужену мережу відділень, їх питома вага у банківській системі становила 23% і 22% відповідно станом на 01.01.2024 (29% та 24% відповідно станом на 01.01.2020).

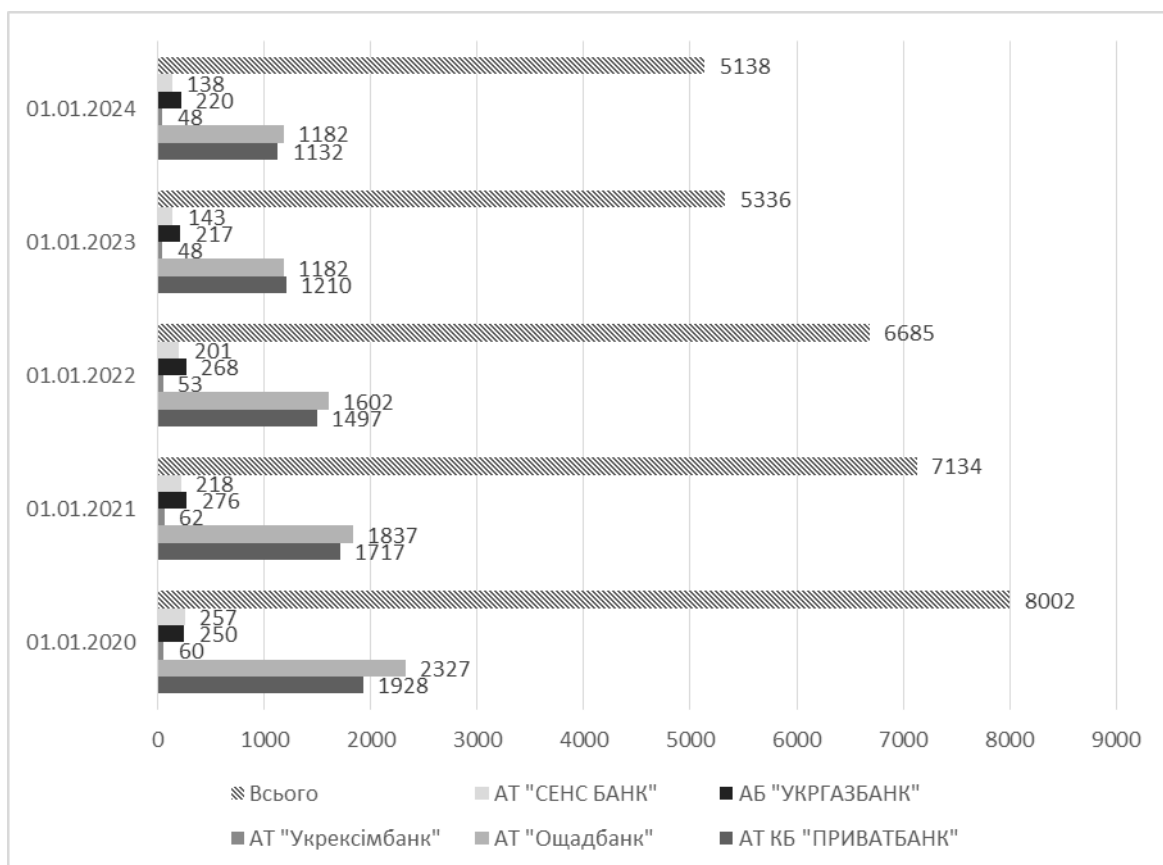

Рис. 3.7. Динаміка кількості діючих структурних підрозділів банків в Україні станом на початок 2020-2024 рр.

Джерело: складено на основі [29]

За період з початку 2020-2024 року кількість діючих відділень банків весь час зменшувалась. Станом на 01.01.2023 були зафіксовані найбільші темпи

змін, а саме -20,2%. Структурні підрозділи Приватбанку зменшились на 19,2%, Ощадбанку на 26,2%, Укргазбанку на 19%, Укрексімбанку на 9,4% і Сенс банку на 28,9%. Така тенденція була спричинена розширенням воєнних дій на території України і неможливістю роботи відділень на цих територіях, але попри це банки намагалися як найшвидше поновити свою роботу на деокупованих територіях.

Отже, в сучасних умовах функціонування банківської системи дуже складне і важливе питання. Хоч банки постали перед важкими умовами спричиненими початком повномасштабної війни, вони змогли майже безперерійно працювати, поступово вдосконалювати свою діяльність.

Як бачимо державні банки займають найбільшу частку на ринку банківських послуг, але ця ситуація має двоякий характер, з одного боку це може послугувати хорошим підґрунтям (особливо в умовах війни) для надійності та стабільності ринку, а з іншого боку, така велика присутність державних банків може пошкодити для ринку. А тому зі сторони регулятора повинні забезпечуватись принципи банківської діяльності, а саме: конкурентоспроможності та прозорості.

3.2. Підвищення ролі державних банків у забезпеченні відновлення економіки

Державні банки займають ключову роль на фінансовому ринку та мають великий вплив на економічну ситуацію в Україні. Для загального економічного розвитку, внесок цих установ полягає в спроможності фінансувати стратегічні проекти, допомагати розвитку ММСБ та підтримувати важливі для національної економіки галузі.

У країні, де темп економічного зростання визначає фінансовий сектор, головну роль в системі фінансового управління займають державні банки. Протягом останнього часу, державні банки стали об'єктами для детального аналізу та обговорень, оскільки у фінансовій галузі їхні функції та роль стали

темами для актуальних дискусій. Проблеми та перспективи діяльності державних банків є важливими факторами для конкурентоспроможності та економічної стабільності держави.

Державні банки для досягнення визначеної державою мети, визнають потребу в вагомій зміні своєї бізнес-моделі та запровадженні новітніх механізмів управління. Даний процес фокусується на двох основних напрямках трансформації, а саме спрямуванні на оптимізації операційних моделей і максимізації врахування потреб цільових сегментів клієнтів.

Найперше, для забезпечення максимальних доходів та задоволення повного спектру фінансових потреб клієнтів, потрібне виокремлення максимальної орієнтації на їхні потреби. Наступний основний напрямок це реформування операційних моделей, яке потрібне для забезпечення відповідності сучасним вимогам фінансового ринку.

Реалізація стратегічних реформ у державному банківському секторі передбачає декілька важливих аспектів. Важливою складовою цього процесу є вдосконалення принципів та механізмів корпоративного управління, що сприятиме більш ефективному та прозорому управлінню банківськими установами. Крім того, реформа націлена на підвищення конкурентоспроможності державних банків, що дозволить їм краще адаптуватися до ринкових умов і ефективніше конкурувати з приватними банками. Одним із головних завдань реформування є перетворення збиткових державних банків у прибуткові, що має вирішальне значення для забезпечення фінансової стабільності та економічного розвитку країни. Прибуткові державні банки не лише зменшать потребу в державних витратах на їх докапіталізацію, але й стануть джерелом додаткових доходів для державного бюджету. Таким чином, успішне реформування банківського сектору створить фінансову основу для стійкого економічного зростання та підвищення добробуту населення.

Формування ринку банківських послуг в Україні є багатофакторним процесом, на який впливають різноманітні економічні та фінансові чинники. Одним із ключових аспектів є темпи економічного зростання, які за прогнозами

можуть перевищити 4,5%. Дане зростання сприятиме розвитку багатьох галузей економіки, підвищуючи попит на банківські послуги та розширюючи клієнтську базу банків.

Іншим важливим фактором є розвиток експорту, який забезпечує приплив іноземної валюти та зміцнює фінансову стабільність країни, що також сприяє збільшенню банківських операцій, пов'язаних з міжнародною торгівлею, та підвищенню рівня довіри до банківської системи з боку іноземних партнерів.

Мінімізація інфляції є ще одним важливим чинником, що впливає на розвиток ринку банківських послуг. Низький рівень інфляції сприяє збереженню купівельної спроможності населення та підвищує рівень заощаджень, що в свою чергу збільшує депозитну базу банків. Стабільне інфляційне середовище також знижує ризики для банківських інвестицій та кредитування.

Системна макрофінансова допомога від міжнародних партнерів та фінансових інституцій є вагомим підтримуючим фактором для банківського сектору України. Саме такі програми допомоги забезпечують додаткові ресурси для стабілізації банківської системи, покращують доступ до міжнародних ринків капіталу та підвищують загальний рівень довіри до української фінансової системи.

Стабільна ситуація на валютному ринку є критично важливою для розвитку банківського сектору. Валютна стабільність сприяє підвищенню довіри до національної валюти, знижує валютні ризики для банків і клієнтів, а також сприяє залученню іноземних інвестицій.

Активний розвиток державних пільгових кредитних програм також має значний вплив. Дані програми забезпечують доступ до фінансування для малого та середнього бізнесу, підтримують ключові галузі економіки та стимулюють інновації. Це створює додаткові можливості для банків у наданні кредитних послуг та розширює їх клієнтську базу.

Реформи, спрямовані на подолання корупції та наближення до стандартів Європейського Союзу, відіграють ключову роль у створенні сприятливого

середовища для розвитку банківського сектору. Прозорість і підзвітність у фінансовій сфері, відповідність європейським регуляторним стандартам і практикам сприяють підвищенню довіри з боку міжнародних партнерів і інвесторів, що, у свою чергу, покращує імідж України як надійного фінансового партнера та підвищує конкурентоспроможність її банківського сектору.

Економічна стійкість в умовах війни вимагає від банків адаптації до нових реалій, таких як збільшення ризиків, необхідність забезпечення безперервності діяльності та підтримка клієнтів у складних умовах. Банки повинні бути готові до оперативного реагування на кризи та забезпечення фінансової підтримки для відновлення економіки.

Психологічна стійкість громадян і бізнесу є важливим аспектом, оскільки довіра до банківської системи залежить від загального рівня стабільності та впевненості у майбутньому. Підтримка клієнтів, особливо в складні часи, сприяє збереженню їхньої лояльності та підвищенню рівня фінансової активності.

Успішна стратегія відновлення після конфлікту включає заходи з відновлення інфраструктури, стимулювання економічної активності та залучення інвестицій. Банківський сектор відіграє ключову роль у фінансуванні цих процесів, надаючи кредити та інші фінансові інструменти для підтримки відновлення та розвитку різних галузей економіки.

Для покращення ситуації необхідно вдосконалити систему управління державними банками, зробивши її більш прозорою та ефективною, що включає впровадження сучасних методів управління ризиками, посилення контролю над кредитними операціями та забезпечення належного корпоративного управління. Важливо створити умови для залучення та утримання висококваліфікованих кадрів, що сприятиме підвищенню професійного рівня управлінських команд і покращенню фінансової стабільності банків.

Таким чином, для вирішення існуючих проблем у розвитку державних банків в Україні необхідний комплексний підхід, що включає вдосконалення

управлінських практик, посилення контролю над ризиками та створення сприятливих умов для професійного розвитку кадрів, що дозволить підвищити фінансову стабільність, ефективність і конкурентоспроможність державних банків, що, в свою чергу, сприятиме зміцненню банківської системи країни в цілому.

Також для забезпечення успішного розвитку державних банків в Україні необхідно зосередитися ще на кількох ключових напрямках. По-перше, впровадження інноваційних технологій та фінтех-рішень повинно стати пріоритетом, що дозволить банкам ефективно конкурувати на ринку, залучати нових клієнтів і оптимізувати свої процеси. По-друге, підвищення прозорості та відкритості діяльності державних банків, а також ефективна боротьба з корупцією є критично важливими для покращення їхньої репутації та зміцнення довіри громадськості.

Комплексний підхід, що включає інноваційні технології, прозоре управління та ефективний внутрішній контроль, є запорукою стабільного та конкурентоспроможного розвитку державних банків, що сприятиме зміцненню банківської системи України в цілому, забезпечуючи фінансову стабільність і підтримку економічного зростання країни.

У сучасних умовах забезпечення безпеки та захисту персональних даних є однією з основних проблем банківського сектору. Впровадження нових технологій та вдосконалення наявних систем захисту, спрямованих на запобігання кібератакам і збереження конфіденційності інформації, є критично важливим для підтримання довіри клієнтів і забезпечення надійності банківських операцій. Банківські установи, які успішно впроваджують ці заходи, зможуть не лише захистити своїх клієнтів, але й зміцнити свою конкурентоспроможність на ринку.[35]

Діджиталізація основних банківських операцій набуває дедалі більшої важливості в сучасному світі, забезпечуючи клієнтам максимальну доступність та зручність у взаємодії з банківськими послугами. Впровадження сучасних технологій, таких як можливість оформлення оплати частинами, розстрочок або

навіть іпотечних кредитів через телефонний застосунок, демонструє швидкий розвиток банківського сектору та його здатність адаптуватися до інновацій. Дані зміни відповідають потребам клієнтів, які все більше цінують швидкість, зручність та мобільність у фінансових операціях.

Впровадження цифрових рішень у банківській сфері дозволяє не лише полегшити процес отримання послуг для клієнтів, але й сприяє зниженню операційних витрат для банків, підвищуючи їхню ефективність. Мобільні застосунки, онлайн-банкінг та інші інноваційні технології відкривають нові можливості для розвитку фінансових інститутів, дозволяючи їм надавати більш широкий спектр послуг та залучати нових клієнтів.

Також, ще однією важливою перспективою в розвитку банківської сфери є використання елементів штучного інтелекту (ШІ) в операційних системах банків. Інтеграція ШІ дозволить автоматизувати та оптимізувати внутрішні процеси, що забезпечить більш ефективну роботу банків та підвищить точність прийняття рішень. Одним з яскравих прикладів впровадження ШІ в банківські операції є чат-боти. Чат-боти здатні відповідати на запитання клієнтів у режимі реального часу, що значно знижує навантаження на працівників відділень та кол-центрів. Завдяки цьому клієнти можуть швидше отримати необхідну інформацію або вирішити свої питання, що підвищує загальний рівень задоволеності обслуговуванням. Крім чат-ботів, ШІ можна використовувати для аналізу великих обсягів даних, виявлення шахрайських операцій, оцінки кредитоспроможності клієнтів та інших завдань, які вимагають високої точності та швидкості обробки інформації, що сприятиме зниженню ризиків, підвищенню якості обслуговування та прийняттю більш обґрунтованих рішень.

Використання штучного інтелекту також дозволяє банкам більш ефективно персоналізувати свої послуги, пропонуючи клієнтам продукти та рішення, що найбільше відповідають їхнім потребам і поведінковим моделям, що підвищує лояльність клієнтів та сприяє розвитку довготривалих відносин між банками та їхніми клієнтами.

Створення "енергонезалежності" банків через участь у мережі Power Banking є ключовим аспектом забезпечення стійкості фінансових установ в умовах непередбачуваних обставин. Дана ініціатива, реалізована Національним Банком України спільно з українськими банками, спрямована на забезпечення безперервної роботи банківської системи під час енергетичних обстрілів та блекаутів. Основна мета проєкту Power Banking – забезпечити громадянам доступ до банківських послуг та фінансових операцій навіть у разі тривалого відключення електроенергії. Суть цієї ініціативи полягає у створенні мережі автономних банківських відділень на всій території України, які зможуть працювати незалежно від основної електромережі. Такі відділення будуть забезпечені спеціальними каналами зв'язку, додатковим персоналом, касовою технікою, банкоматами та готівкою, що дозволить клієнтам зберігати доступ до фінансових ресурсів та послуг у найскладніших умовах. Впровадження Power Banking є важливим кроком для зміцнення фінансової стабільності та довіри до банківської системи. Воно демонструє готовність банків до ефективного управління ризиками та забезпечення безперервності бізнес-процесів. Крім того, це сприяє підвищенню безпеки та захисту фінансових ресурсів клієнтів у надзвичайних ситуаціях. Проєкт Power Banking також має соціальне значення, оскільки дозволяє громадянам залишатися фінансово активними навіть у кризових умовах, підтримуючи економічну активність та запобігаючи паніці серед населення, що є важливим чинником для підтримання стабільності та впевненості у фінансовій системі країни.

Також однією з особливостей державних банків є їхня ключова роль у виплаті пенсій пенсіонерам. Відповідно до даних Пенсійного фонду України, станом на 1 травня 2024 року 8,082 мільйонів українських пенсіонерів отримують пенсії через поточні рахунки в банках (інші 2,077 мільйонів через «Укрпошту»), причому майже 90% з них обслуговуються у найбільших державних банках: в ПриватБанку – 58,7% (4744 млн. осіб), в Ощадбанку – 30,8% (2487,3 млн. осіб) [36]. Це робить державні банки важливими

інституціями для пенсіонерів, для яких зручність у доступі до банківських послуг є критичною.

Для цієї категорії клієнтів наявність або відсутність мобільних застосунків не є вирішальним фактором. Важливо забезпечити фізичний доступ до банківських відділень, оскільки багато пенсіонерів віддають перевагу традиційним способам обслуговування. Скорочення кількості відділень цих банків може суттєво ускладнити доступ пенсіонерів до їх фінансових ресурсів, що, в свою чергу, може вплинути на їхній добробут. Тому, попри загальні тенденції до діджиталізації банківських послуг, варто зберігати мережу фізичних відділень державних банків, що дозволить задовольнити потреби старших людей, забезпечуючи їм зручний і доступний спосіб отримання пенсій та інших фінансових послуг. Збереження розгалуженої мережі відділень сприяє соціальній стабільності та підтримує фінансову інклюзію, забезпечуючи рівний доступ до банківських послуг для всіх верств населення. Таким чином, державні банки виконують важливу соціальну функцію, забезпечуючи фінансову безпеку пенсіонерів та інших соціально вразливих груп населення.

Виходячи з міжнародного досвіду, державні банки визначають важливі аспекти економічної політики, впливаючи на інвестиційний клімат і діяльність комерційних фінансових установ. Їх роль є особливо значущою у контексті забезпечення фінансової стабільності, підтримки економічного зростання та розвитку ключових секторів економіки.

Подальший розвиток державних банків зорієнтований на два основні напрямки: максимізацію доходів через орієнтацію на цільові клієнтські сегменти та реформування операційних моделей. Такі стратегії відображають сучасні тенденції у фінансовому секторі, спрямовані на підвищення ефективності та конкурентоспроможності державних банків.

Орієнтація на цільові клієнтські сегменти дозволяє державним банкам пропонувати продукти та послуги, які найкраще відповідають потребам певних груп клієнтів, таких як пенсіонери, малий та середній бізнес, чи молодь, що підвищує рівень задоволеності клієнтів та сприяє залученню нових

користувачів, що в свою чергу збільшує доходи банків. Максимізація доходів також досягається через впровадження нових фінансових продуктів та послуг, які відповідають потребам сучасного ринку, таких як мобільні застосунки та онлайн-банкінг.

Реформування операційних моделей є другим ключовим напрямком розвитку державних банків. Це включає впровадження сучасних технологій, автоматизацію процесів та оптимізацію витрат. Завдяки цьому банки можуть підвищити свою ефективність, знизити операційні витрати та покращити якість обслуговування клієнтів. Використання штучного інтелекту, діджиталізація операцій та забезпечення енергонезалежності відділень є прикладами таких реформ, що сприяють підвищенню стійкості та адаптивності банків.

Вплив на інвестиційний клімат є одним із специфічних прикладів трансформацій, які здійснюють державні банки. Вони можуть пропонувати вигідні умови кредитування, підтримувати інфраструктурні проєкти та надавати фінансову підтримку стратегічним галузям економіки. Це сприяє залученню інвестицій та стимулює економічне зростання. Державні банки також можуть виконувати важливу роль у виконанні бюджетних програм, таких як компенсація вкладів та розміщення державних цінних паперів, що підвищує довіру до фінансової системи та сприяє стабільності економіки.

Враховуючи наявність воєнного стану в країні, важливо розглянути вплив цієї ситуації на банківську систему та можливі дії держави як під час воєнних подій, так і після їх закінчення.

Під час воєнного стану банківська система переживає значні виклики та обмеження. Додатковий наголос робиться на фінансову стабільність, адаптацію до змінених умов та забезпечення безпеки фінансових операцій. Важливо, щоб банки могли продовжувати функціонувати, забезпечуючи доступ до фінансових послуг для населення та підприємств, навіть у складних умовах воєнного конфлікту. Держава може вжити заходів для забезпечення фінансової стабільності, включаючи гарантування вкладів та надання фінансової підтримки банкам.

Після закінчення воєнного стану перехідний період може бути складним для банківської системи. Важливо забезпечити плавний перехід до мирного режиму та відновлення фінансової стабільності. Держава може розглядати різноманітні заходи для підтримки банківської системи та економіки в цілому. Це може включати фінансову підтримку для відновлення підприємств та інфраструктури, реформування банківського сектору та створення сприятливого інвестиційного клімату.

Місія банків державного сектору в період воєнних подій та після них полягає в активній участі у забезпеченні фінансової стабільності країни та підтримці економічного відновлення. Виконувати цих завдань можливе шляхом фінансування пріоритетних галузей економіки, забезпечення безперебійного функціонування критичних підприємств та підтримки банківської системи в цілому.

Загальною метою дій держави є забезпечення стабільності та безпеки в економіці та банківській системі як під час воєнного стану, так і після його закінчення. Відповідні заходи повинні бути спрямовані на забезпечення найважливіших функцій банків та підтримку їхньої ролі в економіці країни, з огляду на складні умови повномасштабної війни.

Інтегрування банків державного сектору в контекст воєнних дій вимагає від них глибокого аналізу та ефективного управління ризиками, що включає заходи з мінімізації кіберризиків та запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Забезпечення надійності інформаційних систем через використання передових технологій та впровадження хмарних рішень є важливим елементом цього процесу.

Успішна реалізація державних програм, таких як "Доступні кредити 5-7-9%", потребує активної участі банків державного сектору. Вони також можуть брати участь у підтримці аграріїв під державні гарантії та реалізації інших ініціатив уряду, спрямованих на підтримку та відновлення економіки, що сприяє стабілізації фінансової системи та підтримці соціально-економічного розвитку країни.

Невід'ємною складовою є нівелювання ІТ-ризиків, оскільки неперервна робота інформаційних систем є критично важливою, особливо в умовах воєнного стану. Застосування хмарних рішень може сприяти ефективному зберіганню та обробці даних, дотримуючись вимог Національного банку та забезпечуючи надійність та безпеку інформаційних систем.

В цілому, співпраця між державою та банками державного сектору є важливим чинником у забезпеченні фінансової стабільності та розвитку країни, особливо в період воєнних подій. Глибокий аналіз ризиків, впровадження передових технологій та активна участь у програмах уряду є ключовими стратегіями, які допоможуть забезпечити успішне функціонування банків державного сектору в умовах нестабільності.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження на тему «Особливості сучасного стану та розвитку банків державного сектора» сформовано наступні висновки:

1. Державні банки відіграють важливу роль у фінансовій системі країни, виступаючи ключовими учасниками банківського сектору та об'єктом інтенсивного дослідження, вони забезпечують значний вплив на економіку країни, виконуючи функції, які приватні банки не завжди можуть виконати з огляду на ризики та соціальні зобов'язання. Аналіз фінансової діяльності цих банків, зокрема щодо їхньої прибутковості та стабільності, демонструє ефективність стратегії та управління, яку застосовують державні фінансові установи, дані показники свідчать про здатність державних банків адаптуватися до економічних викликів та підтримувати стабільність фінансового сектору України.

Також варто виділити вплив Національного банку України, завдяки якому під час повномасштабного вторгнення здійснювалась підтримка ліквідності банківського сектору, забезпечувалась можливість населення користуватися власними заощадженнями, а також виведення з українського ринку банків з російським капіталом.

Розглядаючи роль банків державного сектору, потрібно відзначити їх ключову роль як учасників банківської системи, питома вага яких у загальній структурі чистих активів займає 53,6%, що впливає на розвиток фінансового сектору та його стабільності, що вказує на їхній невід'ємний внесок в економічне процвітання країни.

2. Проведене дослідження діяльності державних банків України дає змогу оцінити різні аспекти їхньої фінансової ефективності протягом аналізованого періоду. Зокрема, результати свідчать про значні позитивні зміни в динаміці прибутку таких провідних державних банків, як ПриватБанк та Ощадбанк,

стійкий ріст прибутковості цих банків вказує на їхню фінансову стабільність і здатність до адаптації в умовах змін економічного середовища.

Аналіз останніх доступних даних демонструє наявність позитивних тенденцій у фінансовій діяльності державних банків, що є важливим показником відновлення банківської системи України. Зокрема, ці тенденції можуть свідчити про поліпшення фінансового стану в галузі після періоду кризи, спричиненої загостренням конфлікту в країні. Отже, можна зробити висновок, що державні банки України демонструють високий рівень стійкості та ефективності, що сприяє загальній стабільності банківської системи та економіки країни в цілому.

Загалом, результати дослідження підтверджують, що державні банки України здатні успішно долати виклики і підтримувати стабільний рівень розвитку навіть у складних умовах, що є позитивним сигналом для інвесторів і клієнтів, а також вказує на поступове відновлення довіри до банківського сектора.

3. На основі проведеного аналізу сучасного стану діяльності АТ «Ощадбанк» станом на сьогодні банк є універсальним системно важливим банком України. Він є достатньо капіталізованим, забезпечує прибуткову діяльність і дотримується вимог НБУ. Ощадбанк стабільно утримує другу позицію на ринку за чистими активами, коштами клієнтів та власним капіталом, при цьому за депозитним портфелем фізичних осіб займає 1 місце з часткою ринку 22 %. Ощадбанк має збалансовану структуру активів, забезпечує достатній рівень ліквідності для виконання всіх зобов'язань та здійснює ефективне управління балансом з урахуванням притаманних економіці країни ризиків. Станом на 01.01.2024 активи Ощадбанку становили 346,5 млрд грн та протягом 2023 року зросли на 77,3 млрд грн, або на 29%.

Чистий прибуток Ощадбанку за результатами 2023 року становить 5 978,3 млн грн, позитивний фінансовий результат насамперед забезпечено високою адаптивністю банку до умов воєнного стану. З початку військової агресії Ощадбанк сфокусувався на нарощенні обсягів залучення коштів клієнтів,

акумулюючи ресурс для інвестицій в економіку країни і надаючи перевагу підтримці стратегічних галузей економіки. Залучені ресурси дали змогу збільшити обсяги процентних операцій, компенсуючи вплив агресії на якість кредитного портфеля.

4. Державні банки в Україні, незважаючи на наявну нестабільність та ризики, демонструють значний потенціал для впровадження інноваційних підходів у свою діяльність, що свідчить про можливість активного розвитку банківської системи, спрямованого на поліпшення якості обслуговування клієнтів та впровадження передових технологічних новацій.

Підвищення конкуренції між фінансовими установами стане потужним стимулом для інноваційного розвитку, що, в свою чергу, може призвести до появи нових послуг і збільшення доступності фінансових послуг для широких верств населення. Дана динаміка здатна забезпечити державним банкам конкурентні переваги і сприяти їхньому розвитку в умовах сучасних викликів.

Водночас, розглядаючи перспективи розвитку державних банків, необхідно врахувати наявні проблеми, пов'язані з політичним впливом на розподіл кредитів. Даний аспект вимагає особливої уваги до покращення якості корпоративного управління та підвищення ефективності моніторингу з боку регулятора, ефективне корпоративне управління та незалежний контроль можуть знизити ризики політичного впливу та забезпечити більш об'єктивний і справедливий процес кредитування.

Для подальшого розвитку державних банків доцільно орієнтуватися на максимізацію доходів через фокус на цільові клієнтські групи та оптимізацію операційних моделей, це передбачає вдосконалення фінансового управління, яке включає зниження витрат, підвищення прибутковості та ефективне використання ресурсів. Підвищення ефективності моніторингу за діяльністю банків також є важливим фактором для забезпечення їх стабільності та стійкості.

Отже, комплексний підхід, що включає інноваційні рішення, оптимізацію операційних процесів, поліпшення якості обслуговування та ефективний

моніторинг, здатний забезпечити державним банкам України стійкий розвиток та підвищити їх конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 7.03.2024)
2. "Сенс Банк" офіційно став державним. URL: <https://www.dw.com/uk/sens-bank-oficijno-stav-derzavnim/a-66320197> (дата звернення: 7.03.2024)
3. Огляд банківського сектору. Лютий 2024 року / Національний банк України. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-lyutiy-2024-roku> (дата звернення: 7.03.2024)
4. Lewis A. Economic Development with Unlimited Supplies of Labour. *The Manchester School*. 1954. Vol. 22, Iss. 2. P. 139–191. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9957.1954.tb00021.x> (дата звернення: 10.03.2024)
5. Gerschenkron A. Economic backwardness in historical perspective, a book of essays. Cambridge: The Belknap Press of the Harvard University Press, 1962. 456 p
6. Kornai J. Resource-constrained versus demand-constrained systems. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*. 1979. Vol. 47, Iss. 4. P. 801–819. URL: <https://doi.org/10.2307/1914132>. (дата звернення: 10.03.2024)
7. Shleifer A., Vishny R. Politicians and firms. *The Quarterly Journal of Economics*. 1994. Vol. 109, Iss. 4. P. 995–1025. URL: <https://doi.org/10.2307/2118354>. (дата звернення: 10.03.2024)
8. Stiglitz J. The Role of the State in Financial Markets. Proceedings of the World Bank Annual Conference on Economic Development. Washington, DC: World Bank, 1993. P. 19–52. URL: https://doi.org/10.1093/wber/7.suppl_1.19. (дата звернення: 10.03.2024)
9. Micco A., Panizza U., Yanez M. Bank ownership and performance. Does politics matter? *Journal of Banking & Finance*. 2007. Vol. 31, Iss. 1. P. 219–

241. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2006.02.007>. (дата звернення: 10.03.2024)

10. Kouretas G., Pawłowska M. The impact of market structure of the banking sector on the growth of bank loans in the EU after the global financial crisis. *NBP Working Papers*. 2018. No. 277. URL: <https://ideas.repec.org/p/nbp/nbpmis/277.html>. (дата звернення: 10.03.2024)

11. Ture H. Revisiting the Stabilization Role of Public Banks: Public Debt Matters. *IMF Working Papers*. 2021. Iss. 7. URL: <https://doi.org/10.5089/9781513566788.001.A001> (дата звернення: 10.03.2024)

12. Marshall W., Rochon L. Public Banking and Post-Keynesian Economic Theory. *International Journal of Political Economy*. 2019. Vol. 48, Iss. 1. P. 60–75. URL: <https://doi.org/10.1080/08911916.2018.1550947>. (дата звернення: 10.03.2024)

13. Marois T. A dynamic theory of public banks (and why it matters). *Review of Political Economy*. 2022. Vol 34. Iss. 2. P. 356–371. URL: <https://doi.org/10.1080/09538259.2021.1898110>. (дата звернення: 10.03.2024)

14. Гриценко А. А. Інституціональні засади соціальної довіри в контексті фіскальної та монетарної безпеки. *Фінанси України*. 2021. № 7. С. 7–30. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2021.07.007>. (дата звернення: 11.03.2024)

15. Кораблін С. О. Монетарна безпека: окремі визначення та оцінки. *Фінанси України*. 2021. № 1. С. 7–45. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2021.01.007>. (дата звернення: 11.03.2024)

16. Огородник В. В. Формування і реалізація стратегічних напрямів діяльності банків із державною участю в Україні. *Вісник університету банківської справи*. 2018. № 2 (32). С. 56–61

17. Lyubich O. O., Bortnikov G. P., Drobyazko A. O. Comparative analysis of state-owned banks' role in the economy of Eastern Europe countries and Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. Vol. 1, No. 32. P. 57–64. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v1i32.200286>. (дата звернення: 11.03.2024)

18. Любіч О. О., Бортніков Г. П., Олійник Д. І. Модель бізнесу експортно-імпортного банку для України. *Фінанси України*. 2022. № 12. С. 22–41. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.12.022>. (дата звернення: 11.03.2024)
19. Дробязко А. О., Любіч О. О., Камінська О. С., Борщук О. С. Місія банків за участю держави в капіталі у відновленні економіки. *Фінанси України*. 2022. № 9. С. 39–52. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.09.039>. (дата звернення: 11.03.2024)
20. Любіч О. О., Бортніков Г. П., Драчко-Єрмоленко Є. В. Шляхи посткризового відновлення банківських установ. *Наукові праці НДФІ*. 2020. № 4. С. 5–17. URL: <https://doi.org/10.33763/npdfi2020.04.005>. (дата звернення: 11.03.2024)
21. Бортніков Г. П., Любіч О. О., Гладких Д. М. Державні банки в умовах воєнного стану: ключові проблеми та заходи реагування. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 67–91. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.04.067>. (дата звернення: 11.03.2024)
22. Marshall W., Rochon L. Public Banking and Post-Keynesian Economic Theory. *International Journal of Political Economy*. 2019. Vol. 48, Iss. 1. P. 60–75. URL: <https://doi.org/10.1080/08911916.2018.1550947> (дата звернення: 5.04.2024)
23. Transition Report 2020–21: The State Strikes Back / EBRD. 2020. 128 p. URL: <https://www.ebrd.com/documents/oce/transition-report-202021-pdf.pdf> (дата звернення: 5.04.2024)
24. Public development banks: towards a better model. 2017. A Eurodad discussion paper co sponsored by Afrodad and Latindadd, 32 p.
25. Станіславчук Н. О. Аналіз банківської діяльності: навч. посібник / Н. О. Станіславчук. – Умань: Візаві. – 2018. – 191 с
26. Кочетигова Т.В. Пяничук Д.О. Економічна сутність та необхідність формування фінансових ресурсів комерційного банку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 16. С. 726-729

27. Хто «годує» банки зараз і навіщо їм шалені прибутки URL: <https://minfin.com.ua/ua/credits/articles/hto-godue-banki-zaraz-i-navischo-yim-shaleni-pributki/> (дата звернення: 7.04.2024)

28. Про роботу банківської системи та валютного ринку з 24 лютого 2022 року в умовах воєнного стану по всій території України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pro-robotu-bankivskoyi-sistemi-ta-valyutnogo-rinku-z-24-lyutogo-2022-roku-za-umovi-voyennogo-stanu-po-vsiy-teritoriyi-ukrayini> (дата звернення: 7.04.2024)

29. Наглядова статистика Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (Accessed April 2024). (дата звернення: 11.04.2024)

30. Банківський сектор у I кварталі зберіг високу ліквідність та операційну прибутковість, попри воєнні дії – Огляд банківського сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bankivskiy-sektor-u-i-kvartali-zberig-visoku-likvidnist-ta-operatsiynu-pributkovist-popri-voyenni-diyi--oglyad-bankivskogo-sektoru> (дата звернення: 11.04.2024)

31. Nonperforming Loan (NPL) Definitions, Types, Causes, Consequences. URL: <https://www.investopedia.com/terms/n/nonperformingloan.asp>. (дата звернення: 13.04.2024)

32. Банки в умовах тривалої війни зберегли довіру клієнтів, високу операційну ефективність та прибутковість – Огляд банківського сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-v-umovah-trivaloyi-viyni-zberegli-doviru-kliyentiv-visoku-operatsiynu-efektivnist-ta-pributkovist--oglyad-bankivskogo-sektoru>. (дата звернення: 13.04.2024)

33. Рівень непрацюючих кредитів (NPL). URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>. (дата звернення: 14.04.2024)

34. Рейтинг стійкості банків за підсумками 4 квартала 2023. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/> (дата звернення: 2.05.2024)

35. Дешевші автокредити та депозити: що запропонують банки клієнтам у 2024 році. Мінфін. URL:

<https://minfin.com.ua/ua/credits/articles/deshevyevtokredyty-i-depozity-predlagayuschie-banki-klientam-v-2024-godu/>. (дата звернення: 5.05.2024)

36. У якому банку краще отримувати пенсію. Finance.ua. URL: <https://finance.ua/ua/cards/u-jakomu-banku-krashe-otrymuvaty-pensiu>. (дата звернення: 10.05.2024)

37. Криховецька З.М., Мигович Т.М. Роль банків із участю держави у забезпеченні фінансової стабільності національної економіки в умовах війни. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. №4. С.53-63

38. Чмутова І. М., Тисячна Ю. С. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2012. 307 с.

39. Аналіз банківської діяльності : підручник / за ред. А. М. Герасимовича ; Київський нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана. 2-ге вид., без змін. Київ : КНЕУ, 2010. 599 с.

40. Левандівський О. Т., Деметер П. Е. Банківські операції : навч. посіб. К. : Знання, 2012. 463 с.